

วิถีชุมชนของประชาชนเวียงแหง

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข
กันยายน 2546

วิธีชุมชนของประชาชนเวียงแหง

โดย

ยูยงค์	จันทร์วิจิตร	คณะพยาบาลศาสตร์ มช.
นางเยาว์	อุดมวงศ์	คณะพยาบาลศาสตร์ มช.
ศิวพร	อิงวัฒนา	คณะพยาบาลศาสตร์ มช.
จิตนธิ์	เขนย	คณะพยาบาลศาสตร์ ม.พายัพ
นุชยงค์	เขาวพานนท์	คณะพยาบาลศาสตร์ ม.พายัพ
มลวิภา	ศิริโหราชัย	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่
ชัชวาลย์	จันทร์วิจิตร	สำนักงานสิ่งแวดล้อม ภาคที่ 1

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข

กันยายน 2546

คำนำ

โครงการพัฒนาเหมืองถ่านหินเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นโครงการทำเหมืองถ่านหิน
ลิกไนต์ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย(กฟผ) โครงการอยู่ตั้งในเขตอำเภอเวียงแหง จังหวัด
เชียงใหม่ คาดว่าจะมีถ่านหินที่สามารถนำมาใช้ได้ประมาณ 15-20 ล้านตัน การทำเหมืองจะใช้เวลา
ประมาณ 17-20 ปี พื้นที่ในการทำเหมืองประมาณ 3,000 ไร่ โดยจะทำเหมืองในลักษณะเหมืองเปิด
(open pit mine) ถ่านหินที่ได้จะถูกขนส่งทางรถยนต์ไปใช้ผลิตกระแสไฟฟ้าที่โรงไฟฟ้าแม่เมาะ
จังหวัดลำปาง

โครงการนี้อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างผลกระทบต่อชุมชนในพื้นที่
ในหลายด้าน ทั้งผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน
ซึ่งอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสุขภาพ หรือสุขภาพของประชาชน จึงจำเป็นต้องมีการศึกษา
ถึงขนาดและความรุนแรงของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อจะได้สามารถป้องกันปัญหาที่อาจ
เกิดขึ้นได้ล่วงหน้า และเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและ
เอกชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษา และเรียนรู้กระบวนการศึกษาผลกระทบทางสุขภาพร่วมกัน
การศึกษานี้เป็นการศึกษาระยะที่ 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำขอบเขตและแนวทางในการประเมินผล
กระทบทางสุขภาพ(Public Scoping) โดยศึกษาและทบทวนเอกสารถึงผลกระทบทางสุขภาพจาก
การทำเหมืองที่มีลักษณะและการดำเนินงานเหมือนหรือคล้ายกับโครงการ และศึกษาวิถีชีวิตของ
ประชาชนเวียงแหง

การศึกษาในระยะที่ 1 นี้ได้จัดทำเป็นรายงาน 3 ฉบับ คือ รายงานฉบับที่ 1 การทบทวน
สถานการณ์ผลกระทบทางสุขภาพจากการทำเหมืองถ่านหิน โดยการศึกษาและรวบรวมผลกระทบ
ทางสุขภาพจากเอกสารวิชาการ จากประสบการณ์ทั้งในและต่างประเทศ และสรุปประเด็นผล
กระทบทางสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นจากการทำเหมืองถ่านหิน รายงานฉบับที่ 2 การศึกษาวิถีชุมชนของ
ประชาชนเวียงแหง โดยจัดทำแผนที่เดินดิน ศึกษาและรวบรวมข้อมูลในประเด็นต่างๆที่แสดงถึง
วิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน ได้แก่ การตั้งถิ่นฐาน ประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม ความเชื่อ
ค่านิยม และสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของประชาชน ปฏิทินชีวิต ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคม
กับภายนอกชุมชน ตลอดจนมุมมองและความคาดหวังในชีวิตและการพัฒนา รายงานฉบับที่ 3
บทสรุปและวิเคราะห์เพื่อให้ได้ขอบเขตและแนวทางในการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ
(scoping) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากรายงานฉบับที่ 1 รายงานฉบับที่ 2 มาวิเคราะห์ เพื่อกำหนด
ขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบทางสุขภาพของประชาชน จากโครงการพัฒนา

เหมืองถ่านหินเวียงแหง เพื่อจะสามารถนำไปใช้ในการประเมินผลกระทบทางสุขภาพในการศึกษา
ในระยะต่อไป

ขอขอบคุณสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส) ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณและ
ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการศึกษา ขอขอบคุณผู้ประสานงานเครือข่ายคณะทำงานเพื่อการ
พัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพและระบบการประเมินผลกระทบทางสุขภาพภาคเหนือ ที่ได้
ให้คำแนะนำและให้การสนับสนุนการศึกษาครั้งนี้ และขอขอบคุณประชาชนเวียงแหง
เจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จนทำให้การศึกษาครั้งนี้
สำเร็จได้ด้วยดี

คณะผู้วิจัย

โครงการการกำหนดขอบเขตและแนวทาง

การประเมินผลกระทบทางสุขภาพ

จากโครงการพัฒนาเหมืองถ่านหินเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

กันยายน 2546

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณหัวหน้าสาธารณสุขอำเภอเวียงแหง เจ้าหน้าที่สาธารณสุขสถานีนามัยแสนไห สถานีนามัยเปียงหลวง สถานีนามัยบ้านจอง เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลเวียงแหง ที่ให้ความร่วมมือในการติดต่อประสานงาน และอำนวยความสะดวกในด้านสถานที่ และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ที่ช่วยในการรวบรวมข้อมูล ขอขอบคุณประชาชนบ้านห้วยไคร้ บ้านม่วงป้อก บ้านปางป้อ และบ้านกงลมทุกท่านที่ได้สละเวลาในการเข้าร่วมประชุมและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการศึกษา จนทำให้การศึกษานี้สำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบคุณผู้ประสานงานเครือข่ายคณะทำงานเพื่อการพัฒนา นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ และระบบการประเมินผลกระทบทางสุขภาพภาคเหนือที่ได้ให้คำแนะนำและให้การสนับสนุนในการศึกษาครั้งนี้ และขอขอบคุณสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขที่สนับสนุนงบประมาณในการศึกษา มา ณ โอกาสนี้

คณะผู้วิจัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชุมชนของประชาชนเวียงแหง ศึกษาความคิดเห็นต่อโครงการพัฒนาเมืองถ้ำหินเวียงแหง และความคาดหวังต่อการพัฒนาเมืองเวียงแหงในอนาคต เพื่อเป็นข้อมูลประกอบในการกำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบทางสุขภาพจากโครงการพัฒนาเมืองถ้ำหินเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ เลือกพื้นที่การศึกษาแบบเจาะจง โดยเลือกพื้นที่ที่อยู่ต้นเหมือง กลางเหมือง ท้ายเหมือง และพื้นที่สำหรับกองหน้าดิน ได้แก่ บ้านห้วยไคร้ ตำบลเปียงหลวง บ้านม่วงป๋อก บ้านปางป๋อ ตำบลแสนไห และบ้านกองลม ตำบลเมืองแหง ตามลำดับ รวบรวมข้อมูลจากการสำรวจ การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่ม และได้สะท้อนผลการศึกษาต่อประชาชนเวียงแหง

ผลการวิจัยพบว่าประชาชนเวียงแหงประกอบด้วยคนไทยพื้นเมือง คนไทยใหญ่ และบางหมู่บ้านมีชาวมูเซอ ลีซอ และกระเหรี่ยง ประชาชนมีวัดเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ และมีพระธาตุแสนไหเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ประเพณีที่สำคัญ ได้แก่ วันสงกรานต์ วันลอยกระทง ดานข้าวใหม่ ทำบุญสลากภัต สรงน้ำพระธาตุแสนไห สำหรับบ้านกองลมมีประเพณีปอยส่างลอง (ประเพณีบวชลูกแก้ว) เมืองเวียงแหงมีผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ สำหรับผู้นำที่เป็นทางการได้จากการเลือกตั้งของประชาชนในหมู่บ้าน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ส่วนผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ พระ ผู้สูงอายุ ครู และมรรคทายก ปัจจุบันประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นมากขึ้น ในชุมชนมีการรวมตัวเป็นกลุ่มต่างๆ และมีกองทุนในหมู่บ้าน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประชาชนยังมีการพึ่งพิงป่า แหล่งน้ำที่สำคัญคือลำน้ำแดง ซึ่งในปัจจุบันปริมาณน้ำลดลง และปนเปื้อนด้วยสารเคมีทางการเกษตร

ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ต้องการให้มีการทำเหมืองถ้ำหิน เนื่องจากกลัวว่าจะมีผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม กลัวว่าวิถีชีวิตจะเปลี่ยนไป กลัวว่าครอบครัวจะล่มสลาย และกลัวการอพยพกลัวพระธาตุแสนไหจะแตกร้าง ในด้านคาดหวังต่อการพัฒนาเมืองเวียงแหงในอนาคต พบว่าประชาชนต้องการให้เมืองเวียงแหง 1) อนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชาวเวียงแหง 2) มีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ มีน้ำแดงที่ใสสะอาด ไม่มีมลพิษอากาศ มีของกินของใช้ตามธรรมชาติ 3) มีการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป มีสวนสาธารณะ สถานีขนส่ง และตู้โทรศัพท์ 4) มีผู้นำที่ดี เป็นตัวแทนของประชาชน ต้องการให้ประชาชนมีความสามัคคี 5) มีสถานอนามัยใกล้บ้าน มีโรงพยาบาลที่มีเครื่องมือทันสมัย 6) มีสถานศึกษาที่ได้มาตรฐาน มีศูนย์เทคโนโลยี และทุนสนับสนุนเด็กเรียนดีในหมู่บ้าน

Abstract

This research aimed to study the Wiang Haeng community life style, and opinions concerning the Wieng Haeng mining project and the expectations of the people regarding future development of Wieng Haeng. These data will be used for public scoping for investigation of possible health impacts from the Wiang Haeng mining project in Chiang Mai. Purposive sampling was used to select the study areas, located close to the top, the middle, and the end of the mining area, and the propose dumping area, which comprised the village of HouyKai in Tambol Piang Luang, MuangPok and PangPor in Tambol San Hai, and KhongLom in Tambol Muang Haeng respectively. Data were collected by surveying, interviewing, and group discussion, and were confirmed by Wiang Haeng people.

The results showed that the people in Wiang Haeng were Thai and Thai Yai. Some villages consisted of Muser, Lisaw, and Karen communities. The temples were their communities centres and Saehai reliquary is the focus of their faith. The cultural traditions included celebrating the Thai New Year festival (*Songkran*) Loy kratong, Tran khao mai, Tamboon salakapat, lustration of the reliquary, Poysanglong (*Buat luk kaew*) in KhongLom. Community leaders were divided into 2 groups: formal community leaders i.e. village headman; and informal community leaders namely monks, elders, teachers, and temple helpers. Currently, people are becoming involved in politics, and have more opportunity to present their thoughts. Many groups in the community have been formed by the people, and the village funds are available in the community. Most of the people are engaged in agriculture. Some people find foods and products from the forest. The Dtang river is the main river in the community, but its flow has decreased and the water is contaminated with chemicals.

Most of the people did not want the mining project. They were afraid that it would cause health problems and have negative impacts. They were afraid that the community life style would be changed; their families would be broken up; they might have to move out of the area; and the focus of their religious beliefs, the Saenhai reliquary, would be destroyed. They hoped that in the future, Wiang Haeng would 1) maintain its traditions and cultures 2) conserve the natural forest and purity of Dtang river, not suffer from air pollution, not lack of natural foods and resources 3) gradually develop Wiang Haeng, with a public park, enough public transportation, and public telephone 4) have a good community leaders who will represent the people, and foster communities unity 5) have health

centers nearby and a well equipped hospital and 7) enough standard schools, providing information technology, and have scholarships for the children.

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
หลักการและเหตุผล	1
วัตถุประสงค์	2
พื้นที่ในการศึกษา	2
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	4
เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล	4
วิธีดำเนินการศึกษา	4
ระยะเวลาในการศึกษา	5
บทที่ 2 ผลการศึกษา	6
วิถีชุมชนของประชาชนบ้านห้วยไคร้	6
วิถีชุมชนของประชาชนบ้านม่วงป้อก	14
วิถีชุมชนของประชาชนบ้านปางป้อ	24
วิถีชุมชนของประชาชนบ้านกองลม	34
ข้อมูลสุขภาพของประชาชนเวียงแหง	47
บทที่ 3 สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ	51
สรุปผลการศึกษา	51
ข้อเสนอแนะ	54
บรรณานุกรม	56
ภาคผนวก	57
ภาพกิจกรรม	58

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

โครงการพัฒนาเหมืองถ่านหินเวียงแหงเป็นส่วนหนึ่งของแผนงานการจัดการด้านการจัดหาแหล่งเชื้อเพลิงเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ทั้งนี้เนื่องจากคุณภาพถ่านลิกไนต์ที่เหมืองแม่เมาะมีคุณภาพต่ำ ทำให้การนำมาใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้าในโรงแม่เมาะต้องมีการควบคุมปริมาณสารที่จะปลดปล่อยออกสู่บรรยากาศอย่างเข้มงวดและต่อเนื่อง โดยมีการนำถ่านหินที่มีคุณภาพดีที่มีกำมะถันต่ำมาผสมกับถ่านลิกไนต์ที่เหมืองแม่เมาะ และผลิตกระแสไฟฟ้าโดยใช้ระบบกำจัดซัลเฟอร์ไดออกไซด์เพื่อรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย เนื่องจากปัจจุบันแหล่งถ่านลิกไนต์คุณภาพดีในบริเวณใกล้เคียงกับโรงไฟฟ้าแม่เมาะที่โรงไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย(กฟผ.) สามารถนำมาใช้ผสมกับถ่านลิกไนต์ที่เหมืองแม่เมาะมีปริมาณสำรองไม่มาก จากการสำรวจพบว่าแหล่งถ่านหินเวียงแหงเหมาะสมสำหรับการพัฒนาเป็นเหมือง เนื่องจากเป็นถ่านหินที่มีคุณภาพดีกว่าที่เหมืองแม่เมาะคือ มีค่าความร้อน Net heating value เฉลี่ย ประมาณ 3,100 Kcal/kg และ Gross heating value เฉลี่ยประมาณ 3,700 kcal/kg ความชื้นเฉลี่ยประมาณ 32% โดยน้ำหนักก็ต่ำเฉลี่ยประมาณ 15% โดยน้ำหนักและกำมะถันเฉลี่ยประมาณ 1% โดยน้ำหนัก จากการศึกษาด้านการนำไปใช้ประโยชน์ พบว่าแหล่งถ่านหินเวียงแหงนอกจากจะใช้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับการผลิตกระแสไฟฟ้าที่ให้ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดแล้ว ยังสามารถใช้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับอุตสาหกรรมผลิตปูนซีเมนต์อีกด้วย (กฟผ., 2545)

โครงการพัฒนาเหมืองถ่านหินเวียงแหงอยู่ในเขตอำเภอเวียงแหง โดยห่างจากตัวจังหวัดเชียงใหม่ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ประมาณ 160 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากอำเภอเวียงแหงไปทางทิศเหนือ ประมาณ 7 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 9 ตารางกิโลเมตร อยู่ในเขตพื้นที่ 8 หมู่บ้านของ 3 ตำบล ได้แก่ บ้านจอง บ้านม่วงเครือ บ้านห้วยไคร้ ตำบลเปียงหลวง บ้านปางป๋อ บ้านม่วงป๋อ บ้านมหาธาตุ บ้านสามปู ตำบลแสนไห และบ้านกองลม ตำบลเมืองแหง โดยมีปริมาณถ่านหินสำรองในการทำเหมืองประมาณ 15 ล้านตัน และจะใช้เวลาในการผลิตประมาณ 17-20 ปี

จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าการทำเหมืองถ่านหินอาจก่อให้เกิดผลกระทบหลายอย่าง เช่น การก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ โดยเฉพาะฝุ่นละออง ทำให้เกิดมลพิษทางน้ำ ทำให้สารกัมมันตภาพรังสีปนเปื้อนและแพร่กระจายไปในสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดการรับสัมผัสในคน รวมถึงผลกระทบจากการใช้ระเบิด และผลกระทบจากการขนส่งถ่านหิน ทำให้เกิดปัญหาทางสุขภาพและ

การเจ็บป่วย โดยเฉพาะโรคระบบทางเดินหายใจ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชน เช่น รายได้ สภาพเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ การพัฒนาถนนหนทาง และโครงสร้างสาธารณูปโภค ในชุมชน อาจทำให้เกิดการอพยพย้ายเข้าและย้ายออกของประชาชน ทำให้โครงสร้างทางสังคม และวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนเปลี่ยนไป นอกจากนี้ยังทำให้เกิดการสูญเสียทัศนียภาพ และการสูญเสียคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จะนำไปสู่การเกิดผลกระทบทางสุขภาพของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญในประเด็นดังกล่าว จึงได้ศึกษาถึงวิถีชุมชนของประชาชนเวียงแหง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบทางสุขภาพจาก โครงการพัฒนาเหมืองถ่านหินเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ต่อไป

วัตถุประสงค์

- เพื่อศึกษาวิถีชุมชนของประชาชนเวียงแหง ได้แก่ แผนที่เดินดิน ประวัติชุมชน ประเพณี และวัฒนธรรม สภาพสังคมและการเมือง ฐานะทางเศรษฐกิจ ปัญหาสาธารณสุข ปฏิทินชุมชน และแหล่งประโยชน์ในชุมชน
- เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อโครงการพัฒนาเหมืองถ่านหินเวียงแหง และความคาดหวังต่อการพัฒนาเมืองเวียงแหงในอนาคต

พื้นที่ในการศึกษา

เลือกพื้นที่ในการศึกษาแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยเลือกพื้นที่ที่อยู่ต้น กลางและท้ายเหมือง และพื้นที่ที่ใช้สำหรับกองหน้าดินจากการทำเหมือง ได้แก่ บ้านห้วยไค้ บ้านม่วงป้อก บ้านปางป้อ และบ้านกองลม ตามลำดับ

แผนที่แสดงที่ตั้งชุมชนและบริเวณพื้นที่ที่ใช้ในการพัฒนาเมืองถ่านหินเวียงแหง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อยู่อาศัยในบ้านห้วยไคร้ บ้านม่วงป้อก บ้านปางป้อ และบ้านกองลม

กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุในชุมชน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขใน 4 หมู่บ้านดังกล่าว เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

กลุ่มตัวอย่างในการประชุมกลุ่มย่อย ได้แก่ ผู้นำชุมชน ตัวแทนของ กลุ่มต่างๆ และประชาชนใน 4 หมู่บ้านดังกล่าว เลือกกลุ่มตัวอย่างตามสะดวก

เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

ประยุกต์ใช้เครื่องมือศึกษาวิถีชุมชนของโกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ คณิศร เต็งรัง รัตรี ปิ่นแก้ว และวรัญญา เพ็ชรคง (2545) ได้แก่ แผนที่เดินดิน ประวัติศาสตร์ชุมชน โครงสร้างองค์กรชุมชน และปฏิทินชุมชน

วิธีดำเนินการศึกษา

1. จัดประชุมตัวแทนประชาชน เพื่อชี้แจงความเป็นมาของโครงการศึกษาผลกระทบทางสุขภาพจากโครงการพัฒนาเหมืองถ่านหินเวียงแหง วัตถุประสงค์ของโครงการฯ และขอความร่วมมือในการศึกษา (จำนวนผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 50 คน)
2. จัดประชุมประชาชนในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการฯ และขอความร่วมมือในการศึกษา (จำนวนผู้เข้าร่วมประชุมหมู่บ้านละประมาณ 60-80 คน)
3. จัดประชุมเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในอำเภอเวียงแหงและนักวิชาการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อพิจารณาและปรับปรุงแบบสอบถาม (จำนวนผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 25 คน)
4. จัดประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับกลุ่มผู้นำชุมชน และประชาชนในแต่ละหมู่บ้าน (จำนวนผู้ร่วมประชุมหมู่บ้านละประมาณ 60-100 คน)
5. สัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชน และผู้สูงอายุในชุมชน หมู่บ้านละ 5-6 คน และสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สาธารณสุขในอำเภอเวียงแหง
6. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ และจัดทำ “ร่าง” รายงานการศึกษา
7. จัดประชุมเพื่อสะท้อนผลการศึกษาให้ประชาชนเวียงแหงและผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
8. ปรับปรุงแก้ไข และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

ระยะเวลาในการศึกษา

ดำเนินการศึกษาระหว่างเดือนธันวาคม 2545 - เดือนมิถุนายน 2546

บทที่ 2

ผลการศึกษา

วิถีชุมชนของประชาชนบ้านห้วยไคร้ ตำบลเปียงหลวง

ประวัติชุมชน

ในอดีตหมู่บ้านตั้งอยู่บริเวณลำห้วยและมีต้นไคร้ขึ้นอยู่มาก จึงเรียกว่าบ้านห้วยไคร้ ผู้สูงอายุในหมู่บ้านเล่าว่า ผู้อพยพรุ่นแรกๆ คือ นางคำ เป็นคนเมืองปิ่น ประเทศพม่า และได้แต่งงานกับนายอ้ายคำอ้ายซึ่งเป็นคนเมือง มาจากเมืองเชียงใหม่ ต่อมาเมื่อผู้อพยพเข้ามาเพิ่มจากหลายแห่ง ได้แก่ เมืองน่าน เชียงใหม่ และนาแกน้อย อันเนื่องมาจากความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำ และทรัพยากรธรรมชาติ ประชาชนในอดีต มีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย ประชาชนส่วนใหญ่หาเลี้ยงชีพโดยการทำนา ทำสวน เลี้ยงวัว-ควาย หาผักและของป่ามาเป็นอาหาร ในอดีตไม่มีร้านค้า ประชาชนทอผ้าใช้เอง ดำข้าวเอง ไม่มีโรงสี ในปัจจุบันบ้านห้วยไคร้มีบ้านประมาณ 100 กว่าหลังคาเรือน ประชาชนในหมู่บ้านมีหลายเผ่าพันธุ์ มีทั้งชาวไทยพื้นเมืองเมือง ไทยใหญ่ (คนไต) จีนฮ่อ มูเซอ และลีซอ ส่วนใหญ่ประชาชนนับถือศาสนาพุทธ ชาวจีนฮ่อนับถือศาสนาคริสต์ หรือผีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว สำหรับชุมชนมูเซอนั้นมีประมาณ 48 หลังคาเรือน มีเด็กประมาณ 40 คน นอกจากนี้ยังมีหมู่บ้านที่ขึ้นกับบ้านห้วยไคร้ คือ บ้านห้วยลึก ซึ่งห่างจากบ้านห้วยไคร้ประมาณ 9 กิโลเมตร มีประชากร 300 คน ประมาณ 68 หลังคาเรือน เป็นชาวเผ่าลีซอและมูเซอ ประชาชนส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ ส่วนชาวจีนฮ่อนับถือศาสนาคริสต์

ในอดีตการเดินทางติดต่อกับภายนอกค่อนข้างลำบากเนื่องจากการคมนาคมไม่สะดวก การเดินทางไปตัวเมืองเชียงใหม่ต้องใช้เวลา 2-3 วัน แต่ปัจจุบันการเดินทางสะดวกขึ้น มีถนนลาดยางเข้าถึงหมู่บ้านเมื่อประมาณปี 2542-2543 และมีรถประจำทางวิ่งระหว่างหมู่บ้านถึงตัวเมืองเชียงใหม่ ประชาชนมีไฟฟ้าใช้ ยกเว้นหมู่บ้านมูเซอที่ยังไม่มีไฟฟ้า ส่วนการติดต่อสื่อสาร ในปัจจุบันมีโทรศัพท์สาธารณะและสามารถใช้โทรศัพท์มือถือระบบจีเอสเอ็มได้

ประเพณีและวัฒนธรรม

วัฒนธรรมและประเพณีที่คนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านถือปฏิบัติร่วมกันคือวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับทางศาสนา วัดเป็นศูนย์รวมของประชาชน ประชาชนมักจะไปวัดเพื่อทำบุญ ประเพณีที่สำคัญของหมู่บ้าน ได้แก่ เทศกาลปีใหม่เมือง วันเข้าพรรษาและออกพรรษา ประเพณีสงกรานต์ งานปอยส่างลอง ปอยหางน้ำ ปอยสลาก ปอยจะกะ หรือการถวายข้าวและผลไม้แก่พระเจ้า

ในช่วงกลางพรรษา ปอยเทียน หรือการถวายและจุดธูปเกี้ยวต้นไม้ใหญ่ ช่วงลอยกระทงหลังการทอดกฐิน เสร็จ ตานก้องหลัว หรือการฝังไฟพระเจ้า ซึ่งจะมีในช่วงประมาณเดือนสามหรือเดือนเจ็ดเมือง และ ประเพณีตานสลากภัต หรือ ถวายถ้วยสลาก

สังคมและการเมือง

บ้านห้วยไคร้ปกครองโดยพ่อหลวง (ผู้ใหญ่บ้าน) ในอดีตผู้นำหมู่บ้านจะถูกแต่งตั้งจากทางราชการ ต่อมาจึงใช้การเลือกตั้ง บ้านห้วยไคร้มีผู้นำมาแล้วหลายคน ผู้ใหญ่บ้านในอดีตที่ผ่านมาได้แก่ ผู้ใหญ่อ้าย ผู้ใหญ่คำใส ผู้ใหญ่คำ ในหมู่บ้านแบ่งเป็น 7 หมู่ โดยแต่ละหมู่จะมีหัวหน้าเป็นแกนนำทุกหลังคาเรือนในพื้นที่ที่ตนเองรับผิดชอบ การประชุมของหมู่บ้านมักจัดในวันพระเพราะประชาชนถือว่าวันพระเป็นวันหยุดงาน โดยมากในการประชุมแต่ละครั้งก็จะมีตัวแทนอย่างน้อยหนึ่งคนจากทุกหลังคาเรือนมาเข้าร่วมประชุม สถานที่ในการจัดการประชุมคือวัด

ในหมู่บ้าน ไม่มีการจัดเวทีสาธารณะเพื่อแสดงความคิดเห็น แต่มีการจัดเวทีในเทศกาลต่างๆ เช่น งานสงฆ์ทำบุญปีเก่าต้อนรับปีใหม่ โดยจัดที่ศาลาวัดห้วยไคร้ วัดกับชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ประชาชนจะให้ความร่วมมือและช่วยเหลือหากวัดมีงานหรือกิจกรรมทางศาสนา เช่น การช่วยสร้างวัด มีการบริจาคเงินและทรัพย์สิน หากใครไม่มีเงินก็ช่วยด้วยแรงงาน

ปัจจุบันประชาชนมีการรวมตัวกันและกล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องที่ประชาชนเห็นว่าจะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ อาชีพ และทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้าน ปัจจุบันผู้หญิมีการใช้สิทธิมากขึ้น เข้าร่วมประชุมมากขึ้น เช่น ที่ผ่านมาในการประชุมประจำเดือน ประชาชนจะมาร่วมกันแสดงความคิดเห็นและมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเหมืองถ่านหิน ประชาชนในชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มต่างๆ ได้แก่ กลุ่มสตรี กลุ่มเกษตรกร กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มปลูกกระเทียม กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเลี้ยงหมู กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มผู้สูงอายุ และมีกองทุนในหมู่บ้านคือกองทุนแก้ไขความยากจน (กขคจ.)

ความสัมพันธ์ในครอบครัว ครอบครัวมีความอบอุ่น มีการทะเลาะเบาะแว้งบ้าง แต่ไม่รุนแรง เด็กๆ ในหมู่บ้านนับถือระบบอาวุโส ให้ความเคารพต่อผู้สูงอายุและผู้ที่มีอายุมากกว่า

ในอดีตมีการสอนหนังสือที่วัด ปัจจุบันในชุมชนมีโรงเรียนบ้านห้วยไคร้ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา เปิดสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1- 6 หากว่าโรงเรียนมีกิจกรรมหรือขอความร่วมมือ ประชาชนจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

เศรษฐกิจ

ในอดีตประชาชนมีอาชีพ ทำไร่ ทำนา และเลี้ยงวัว-ควาย มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างเศรษฐกิจพอเพียง ในหมู่บ้านไม่มีร้านค้า ไม่มีธนาคาร ประชาชนไม่มีหนี้สิน คนที่มีเงินจะเก็บเงินโดยการ

ฝังดินไว้ ไม่มีการนำสินค้าเข้ามาหรือนำไปขายยังต่างชุมชน ต่อมาเริ่มมีการเดินทางออกไปนอกหมู่บ้านและนำสินค้าที่ไม่มีในหมู่บ้านเข้ามา

ปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่ยังคงมีอาชีพทำนา ทำไร่ และ เลี้ยงสัตว์ ประชาชนมีวิถีความเป็นอยู่อย่างเศรษฐกิจพอเพียง แต่มีบางส่วนที่มีฐานะยากจนมาก ประชาชนส่วนใหญ่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง มีบ้างที่เช่าที่ทำกิน ซึ่งค่าเช่าที่ค่อนข้างถูก ในหมู่บ้านประชาชนมักจะปลูกผักรับประทานเอง แม่บ้านท่านหนึ่งบอกว่า “ทุกวันนี้มีความพอใจในความเป็นอยู่แบบพื้ร่อง มีรายได้เพียงพอจากการขายกระเทียม และรู้สึกพึงพอใจกับอาชีพของตน อยากทำงานแบบนี้ไม่อยากเป็นลูกน้องใคร”

ปัจจุบันประชาชนในหมู่บ้านมีรายจ่ายมากขึ้นตามความเจริญที่เข้ามาในหมู่บ้าน การมีไฟฟ้าทำให้ประชาชนมีค่าใช้จ่ายสำหรับเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น โทรทัศน์ ตู้เย็น บางบ้านมีรถยนต์ ประชาชนบางคนมีหนี้สินเนื่องจากนำเงินไปซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้ ประชาชนส่วนใหญ่มีหนี้สินกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์(ธกส.) ส่วนกองทุนในหมู่บ้าน ได้แก่ กองทุนเงินล้าน (มีกรรมการ 15 คนเป็นผู้พิจารณาจำนวนเงินที่จะให้กู้ โดยมีดอกเบี้ย ร้อยละ 8 ต่อปี และต้องผ่อนคืนภายใน 1 ปี) กองทุนแม่บ้าน (ผู้ที่กู้ต้องเป็นแม่บ้านซึ่งเป็นสมาชิกเท่านั้น กู้ได้ไม่เกิน 20,000 บาท) และ กองทุน กขคจ. (มีกรรมการ 15 คนเป็นผู้พิจารณาจำนวนเงินที่จะให้กู้)

สาธารณสุข

ปัญหาสุขภาพที่สำคัญในหมู่บ้าน คือ โรคมาลาเรีย และ โรคเอดส์ โดยผู้ที่ไปทำงานในเมืองติดเชื้อเอชไอวีจากการเที่ยวหญิงบริการแล้วกลับมาแพร่เชื้อให้ภรรยา ปัจจุบันสถานการณ์โรคนี้ดีขึ้น ในหมู่บ้านมีการให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์แก่นักเรียนและประชาชน ผู้ที่เป็นโรคเอดส์สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติ ไม่มีการรังเกียจจากชุมชน ปัญหาที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งในบ้านห้วยไคร้ คือ ปัญหายาเสพติดซึ่งมีแนวโน้มสูงขึ้น นอกจากนี้ประชาชนยังกล่าวถึงโรคจากการใช้สารเคมี เพราะในปัจจุบันประชาชนมีการใช้ปุ๋ย และสารเคมีทางการเกษตรมาก

มีผู้ให้ข้อมูลว่าในชุมชนมีเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ที่ขาดสารอาหารระดับ 2 จำนวน 3-4 คน เด็กอายุต่ำกว่า 5 ปีได้รับวัคซีนค่อนข้างครอบคลุม มีคนพิการประมาณ 5 คนที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้

ในอดีตไม่มีโรงพยาบาล เมื่อเจ็บป่วยจะรักษาโดยใช้สมุนไพร หรือ ใช้คาถาเสกน้ำให้ดื่ม ถ้าปวดท้อง ปวดศีรษะ แขนหักจะใช้น้ำมันงาศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งการทำน้ำมันงาเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน และมีการปลูกเสกด้วยคาถา นอกจากนี้ใช้รากไม้มาปรุงเป็นตัวยา สามารถรักษาได้ทั้งคนและสัตว์เลี้ยง ในปัจจุบันเมื่อเจ็บป่วยประชาชนมักไปใช้บริการที่สถานอนามัยบ้านจอง ซึ่งเป็นสถานบริการที่อยู่ใกล้หมู่บ้านที่สุด ประชาชนมีบัตรทอง 30 บาท และบัตรสงเคราะห์ ประชาชนมีความพึงพอใจในบริการที่ได้รับ นอกจากนี้ในชุมชนยังมีกองทุนยา และมี อสม. ให้บริการสุขภาพเบื้องต้น เช่น ตรวจวัด

ความดันโลหิตและชั่งน้ำหนักเด็ก สำหรับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพนั้น ประชาชนได้รับจากประธาน อสม. และจากอำเภอ

แหล่งน้ำและทรัพยากรธรรมชาติ

ในอดีตบ้านห้วยไคร้มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ดินดี อากาศดี ธรรมชาติสวยงาม มีที่ทำมาหากิน เพียงพอ ลำน้ำสำคัญของหมู่บ้านคือลำน้ำแดง ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่ประชาชนใช้สำหรับการเกษตร น้ำสะอาดและไหลตลอดปี มีปลาและสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์ ในปัจจุบันเมื่อมีความเจริญเข้ามา ป่าไม้ บางส่วนถูกทำลาย แต่น้ำก็ยังมีเพียงพอสำหรับการเกษตร สำหรับการพึ่งพาป่า ประชาชนเกือบ ทุกหลังคาเรือนยังคงไปหาของป่ามาบริโภค เช่น เห็ด หน่อไม้ และสัตว์ป่า เป็นต้น

สุขภาพสิ่งแวดล้อม

น้ำดื่มใช้น้ำประปาภูเขา บางบ้านดื่มน้ำบ่อและน้ำฝน ไม่มีการปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนดื่ม ส่วนการกำจัดขยะ มีรถขององค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) มาเก็บขยะ โดยเก็บเงินครัวเรือนละ 15 บาทต่อเดือน

ในหมู่บ้านมุเซอ ไม่มีส้วมในแต่ละหลังคาเรือน แต่มีส้วมสาธารณะในชุมชน 3 ห้อง

ปฏิทินชุมชน

ประชาชนส่วนใหญ่ปลูกข้าวเป็นพืชหลัก สลับกับการปลูกพืชล้มลุก การทำนาปีจะเริ่ม ประมาณช่วงต้นฤดูฝนระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกรกฎาคม และจะเก็บเกี่ยวช่วงปลายปีประมาณ เดือนธันวาคมถึงกุมภาพันธ์ หลังจากเสร็จสิ้นการทำนา ประชาชนจะปลูกพืชล้มลุก ได้แก่ ถั่ว พริก กระเทียม ประชาชนทำการเกษตรตลอดปี ยกเว้นเดือนเมษายนซึ่งเป็นเดือนที่ประชาชนถือเป็นช่วง พักผ่อน เนื่องจากเป็นช่วงสงกรานต์ หรือปีใหม่เมือง ซึ่งคนที่ทำงานต่างถิ่นจะกลับบ้านในช่วงนี้

เดือน	ปฏิทินทางเศรษฐกิจ	ปฏิทินทางวัฒนธรรมและสังคม
มกราคม	เกี่ยวข้าว	สังสรรค์ปีใหม่ ปีใหม่จีนฮ่อ
กุมภาพันธ์	เกี่ยวข้าว ปลูกระเทียม พริก	-
มีนาคม	เกี่ยวข้าว ปลูกระเทียม พริก	-
เมษายน	-	สงกรานต์ รดน้ำดำหัว ปอยทางน้ำ
พฤษภาคม	เตรียมปลูกข้าว ข้าวโพด ถั่วเหลือง ถั่วแดง	ปอยทางน้ำ
มิถุนายน	ปลูกข้าว ข้าวโพด ถั่วเหลือง ถั่วแดง	สงกรานต์พระธาตุ (หนองบัว)
กรกฎาคม	ปลูกข้าว	เข้าพรรษา
สิงหาคม	เก็บเกี่ยวถั่วแดง ปลูกระเทียม	ปอยจะกะ
กันยายน	ปลูกระเทียม พริก	-
ตุลาคม	ปลูกระเทียม พริก	ตานก๋วยสลาก ออกพรรษา
พฤศจิกายน	ปลูกระเทียม พริก	ลอยกระทง ปอยเตียน ทอดกฐิน
ธันวาคม	เกี่ยวข้าว	-

แหล่งประโยชน์ในชุมชน

- มีโรงเรียนบ้านห้วยไคร้ สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6
- มีศูนย์เด็กเล็กอยู่ใกล้ๆ วัด มีเด็กประมาณ 20 คน
- สมัยก่อนมีศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน แต่ในปัจจุบันไม่มีแล้ว

ความคิดเห็นต่อโครงการพัฒนาเมืองถ่านหินเวียงแหง

ประชาชนคิดว่าหากมีการสร้างเมืองถ่านหินจะส่งผลกระทบต่อหมู่บ้านมากที่สุด เพราะหมู่บ้านอยู่ต่ำ มีความวิตกกังวลว่าการสร้างเมืองถ่านหินจะกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ กลัวเสียงดังเนื่องจากมีการใช้ระเบิด การทำงานของเครื่องจักรทั้งกลางวันและกลางคืนจะส่งผลกระทบต่อนักเรียน นอกจากนี้ยังกังวลว่าจะมีฝุ่นละอองจากเหมือง กลัวจะเหมือนเมืองถ่านหินที่แม่เมาะและลี่ ประชาชนกังวลว่าการสร้างเมืองจะส่งผลกระทบต่อการเกษตร และอาจกระทบต่อน้ำบ่อน้ำ ทำให้ไม่มีน้ำ และทำให้ลำน้ำแดงซึ่งเป็นต้นน้ำของเมืองเชียงใหม่แห้ง ทำให้น้ำเป็นพิษ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเฉพาะที่เวียงแหงเท่านั้น แต่ส่งผลกระทบต่อเมืองเชียงใหม่ด้วย กลัวว่าจะมีผลกระทบต่อป่าไม้ เป็นห่วงว่าวิถีชีวิตอาจเปลี่ยนไป เพราะปัจจุบันห้วยไคร้อยู่แบบเศรษฐกิจพอเพียง มีอาชีพเกษตรกรรม เป็นห่วงว่าอาจต้องโยกย้ายที่อยู่ วิตกกังวลว่าจะไปอยู่ที่ไหน เกรงว่าการทำมาหากินจะ

ลำบากขึ้น เป็นห่วงความเป็นอยู่ของลูกหลานในอนาคต ประชาชนคิดว่า “ความเจริญไม่ยั่งยืน ธรรมชาติยังยืนกว่า”

จากการสอบถามเบื้องต้นประชาชนไม่ต้องการให้มีการสร้างเหมือง ประชาชนให้เหตุผลว่า “ลักษณะภูมิประเทศของเวียงแหงเป็นหุบเขา ประชาชนอาศัยอยู่ในหุบเขา มีภูเขาล้อมรอบ หากมีการสร้างเหมืองฝุ่นละอองต่างๆ ไม่มีที่ระบายออก ทำให้เกิดฝุ่นละอองทั่วทั้งอำเภอ เป็นอันตรายต่อสุขภาพและสุขภาพจิตของประชาชน รวมถึงสิ่งแวดล้อมด้วย” ประชาชนคิดว่าการทำเหมืองคือ การมา “คร่าชีวิต” ของพวกเขาในอนาคต เพราะธรรมชาติคือชีวิต เนื่องจากเวียงแหงเป็นหุบเขา ไม่มีที่ระบายอากาศและจะทำให้ไม่มีพื้นที่ในการทำการเกษตรอีก “เมื่อไม่มีที่ทำการเกษตร ก็เหมือนหมดอนาคตตายทั้งเป็น ไม่มีลมหายใจ” ประชาชนต้องการให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องช่วยไม่ให้มีการทำเหมือง เพราะคิดว่าการทำหรือไม่ทำเหมืองถ่านหินนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับประชาชน กลัวว่าหากทางราชการตกลงให้ทำเหมืองถ่านหินแล้ว ประชาชนจะไม่สามารถต่อต้านเหมือนกรณีเขื่อนปากมูล คิดว่ารัฐบาลยังช่วยอะไรไม่ได้ ทุกวันนี้ชาวบ้านก็อยู่อย่างหวาดระแวง บางคนกลัวว่าจะมาหลอกให้เซ็นชื่อเพื่อให้ทำเหมือง และคิดว่าถ้าหากมีการทำเหมือง ประชาชนกับข้าราชการคงไม่เข้าใจกัน และคงจะทำให้ผู้คนที่จะมาเที่ยวเวียงแหงลดลงเพราะอากาศที่เปลี่ยนไปเหมือนในกรณีเหมืองแม่เมาะ บางคนกล่าวว่า “คนที่จะมาเข้าทำงานในเหมืองแร่ ไม่ใช่คนที่เกิดในเวียงแหง เขามาแล้วก็ไป แต่เราต้องอยู่หรือเราต้องหนี”

ความคาดหวังต่อการพัฒนาเมืองเวียงแหงในอนาคต

ด้านความเป็นอยู่ ในอนาคตต้องการให้การพัฒนาค่อยเป็นค่อยไป อยากมีวิถีชีวิตแบบเดิม ไม่ต้องการให้หมู่บ้านพัฒนามากกว่านี้ ไม่ต้องการความเจริญ

ด้านสิ่งแวดล้อม ต้องการให้มีน้ำอุดมสมบูรณ์ อากาศดี ไม่มีมลพิษ และต้องการให้มีไฟฟ้าใช้

ด้านสุขภาพ ไม่ต้องการเจ็บป่วย ต้องการให้มีเครื่องฉายเอกซเรย์ในโรงพยาบาล คิดว่า “มีเงินเป็นล้าน ก็ซื้อสุขภาพไม่ได้”

ด้านการศึกษา ต้องการให้การศึกษาไปถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กและมีสนามเด็กเล่น (ปัจจุบันใช้ศาลาวัดเป็นศูนย์เด็กเล็ก)

วิถีชุมชนของประชาชนบ้านม่วงป็อก ตำบลแสนไห

ประวัติชุมชน

บ้านม่วงป็อกก่อตั้งมานานกว่า 100 ปี ผู้สูงอายุในหมู่บ้านเล่าว่าคนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งรกรากในบ้านม่วงป็อก คือ คนในตระกูลปัญญาป่อ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย พ่อสม พ่อใจ พ่อแสง พ่อทา และพ่อมี ซึ่งได้หนีความยากจนและการเก็บภาษีของรัฐมาจากอำเภอสะเมิง เหตุผลที่เลือกหมู่บ้านนี้เพราะเป็นที่อุดมสมบูรณ์ ดินดี และมีน้ำไหลผ่านคือลำน้ำแดง ซึ่งสามารถลงไปหาปลาได้ เมื่อเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านได้ทำไร่ฝ้ายเพื่อทอผ้าใช้เอง เนื่องจากหมู่บ้านห่างไกลจากอำเภออื่นๆ การเดินทางไม่สะดวก ต่อมาคนในตระกูลปัญญาป่อได้แต่งงานกับคนในเวียงแหง บางคนแต่งงานกับคนที่มาจากอำเภอสะเมิง บางคนแต่งงานกับคนไทใหญ่ และพากันโยกย้ายครอบครัวมาที่หมู่บ้าน มีลูกหลานเพิ่มขึ้น ทำให้หมู่บ้านมีการขยายตัวมากขึ้น ในปัจจุบันหมู่บ้านม่วงป็อกมีบ้านประมาณ 165 หลังคาเรือน ประชากรประมาณ 500 คน เป็นชายประมาณ 300 คน และหญิงประมาณ 200 คน

ชื่อบ้านม่วงป็อกมีที่มาจากในหมู่บ้านมีต้นมะม่วงซึ่งมีขนาดใหญ่มาก ลำต้นมีขนาดหลายคนโอบ ส่วนลูกมะม่วงมีขนาดเล็กและป้อม ภาษาพื้นเมืองเรียกว่ามีลักษณะป็อก (ป้อม) ประชาชนจึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านม่วงป็อก” ปัจจุบันต้นมะม่วงดังกล่าวได้ถูกโค่นไปแล้ว

ในอดีตการคมนาคมต้องใช้การเดินทาง การเดินทางจากเวียงแหงไปเชียงดาวต้องใช้เวลาถึง 1 วัน กับ 1 คืน ต่อมาเมื่อถนนเป็นดินลูกรัง และมีรถรับจ้าง ในหน้าร้อนถนนจะมีฝุ่นมาก ส่วนหน้าฝนจะมีปัญหาหาดินโคลน หรือขึ้นเขาไม่ได้ ประมาณปี 2542 เริ่มมีถนนลาดยางทำให้การเดินทางสะดวกขึ้น ประชาชนสามารถไปและกลับเชียงใหม่ภายในวันเดียวกัน ปัจจุบันมีทั้งรถตู้และรถเมล์ประจำทางวิ่งระหว่างหมู่บ้านกับตัวเมืองเชียงใหม่

บ้านม่วงป็อกเริ่มมีไฟฟ้าใช้ตั้งแต่ประมาณปี 2536 ปัจจุบันทุกหลังคาเรือนมีไฟฟ้าใช้ ประชาชนเห็นว่าการมีไฟฟ้าใช้มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีคือทำให้มีแสงสว่าง ไม่ต้องใช้ตะเกียง ทำให้สามารถใช้เครื่องอำนวยความสะดวกได้ เช่น โทรทัศน์ เครื่องซักผ้า และเครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน ส่วนข้อเสียคือ ต้องเสียเงินซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า และจ่ายค่าไฟฟ้าทุกเดือน สำหรับการติดต่อสื่อสาร ในปัจจุบันมีโทรศัพท์สาธารณะ และสามารถใช้อินเทอร์เน็ตระบบจีเอสเอ็มได้

ประเพณี และวัฒนธรรม

ในอดีตประเพณีที่สำคัญ คือ ประเพณีไฟเตียน ในวันงานประชาชนจะนำไม้เกี๊ยะซึ่งเป็นไม้เนื้ออ่อนติดไฟได้ดีมาคนละประมาณ 5 – 7 อัน ห่อด้วยปาก(ไม้ไผ่สั่น) เมื่อถึงเวลาพิธี ก็จะจุดไม้เกี๊ยะนั้นพร้อมกันทำให้สว่างไสวทั้งหมู่บ้าน และมีการเดินแห่รอบหมู่บ้าน หลังจากนั้นแต่ละคนจะนำไม้เกี๊ยะมารวมกันที่วัด บางคนเล่าว่าการนำไม้เกี๊ยะมารวมกันที่วัดเพื่อให้เจ้าอาวาสใช้จุดไฟ

ในช่วงหน้าหนาว บางคนบอกว่านำไม้เกี้ยวมารวมกันเพื่อจุดไฟในตอนกลางคืน เป็นการป้องกันพวกลักเล็กขโมยน้อย หรือ ใช้จุดตอนกลางคืนเพื่อป้องกันสัตว์ร้าย เพราะรอบ ๆ วัดมีสภาพเป็นป่า มีสัตว์ร้ายชุกชุม

ประเพณีอื่น ๆ ได้แก่ ประเพณีปีใหม่ (สงกรานต์) ลอยกระทง ตานข้าวใหม่ โดยบางคนมาทำบุญพร้อมกับนำพืชมาร่วมด้วย บางคนทำบุญเฉพาะข้าวใหม่ ซึ่งถือว่าเป็นการทำบุญให้พ่อแม่ ญาติหรือเทวดา ปอยหลวง ตานก๋วยสลาก ซึ่งสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ประชาชนเชื่อในเรื่องของ บาปและบุญ ในสมัยก่อนหากใครไม่ไปวัดในวันพระจะถูกปรับ ซึ่งปัจจุบันไม่มีการปรับเงินแล้ว ผู้ที่ไปวัดในวันพระ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ ส่วนประชาชนจะไปวัดเฉพาะวันศีลใหญ่ (วันพระใหญ่) วันเข้าพรรษา หรือวันออกพรรษา ซึ่งประชาชนบางคนบอกว่า “การทำบุญจริงๆ แล้วอยู่ที่จิตใจของทุกคน ปัจจุบันการทำบุญยังทำได้ทุกคน ไม่มีเงินมากก็ทำได้” แต่บางคนกล่าวว่า “ในสมัยก่อนมีเงินน้อยก็ทำบุญทำทานได้ แต่เดี๋ยวนี้ต้อง 300 – 500 บาท ถึงจะทำบุญได้”

สังคมและการเมือง

บ้านม่วงบึงมีการปกครองโดยแก่บ้านหรือพ่อหลวงบ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) ผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ พ่อคง เป็นคนไทยใหญ่ คนต่อมาคือพ่อหนานเสาร์ พ่อหนานผิว พ่อหนานโม่และพ่อหนานอ้าย (พ่อหนานหมายถึงผู้ที่ผ่านการบวชพระอย่างน้อย 1 พรรษา และลาสิกขาบท) ผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่เป็นคนสูงอายุในชุมชนที่มีฐานะดี มีชื่อเสียง มีวัว-ควายเป็นจำนวนมาก มีบารมี การเลือกผู้ใหญ่บ้านจะใช้วิธีบอกต่อกันว่าให้เลือกใคร หรือบางคนต้องการเป็นผู้ใหญ่บ้านก็ใช้เงินเพื่อขอตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งผู้ที่ไม่รู้หนังสือก็สามารถเป็นผู้ใหญ่บ้านได้ ผู้ใหญ่บ้านจะไม่มีเงินเดือน ลักษณะของการปกครองในอดีตเป็นลักษณะการบอกกล่าวและมอบหมายหน้าที่ ซึ่งส่วนใหญ่ประชาชนก็ทำตาม ไม่มีการขัดคำสั่ง เช่น สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการเกณฑ์ประชาชนไปทำสงครามกับญี่ปุ่น ในปัจจุบันการเลือกผู้ใหญ่บ้านใช้วิธีเขียนเบอร์แล้วนำไปหย่อนในกล่อง ในอดีตประชาชนจะร่วมมือกันในการพัฒนาหมู่บ้าน แต่ปัจจุบันความร่วมมือลดน้อยลง เนื่องจากประชาชนมีงานมากขึ้น ต้องทำมาหากิน ต่างคนต่างอยู่ การเสียสละลดลง การประชุมหมู่บ้านแต่ละครั้งมีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณครึ่งหมู่บ้าน ในปัจจุบันผู้หญิงมีบทบาทในการปกครองมากขึ้น ผู้หญิงร่วมประชุมและแสดงความคิดเห็นมากขึ้น ในหมู่บ้านเริ่มมีกรรมการหมู่บ้านมาประมาณ 10 ปี ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการเลือกกรรมการหมู่บ้าน ประชาชนคิดว่าการมีกรรมการหมู่บ้านทำให้หมู่บ้านมีการพัฒนามากขึ้น

ผู้ที่มีบทบาทในชุมชน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน กรรมการวัด และองค์การบริหารส่วนตำบล ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนเป็นไปด้วยดี ประชาชนให้ความร่วมมือดี เช่น การร่วมแสดงกิจกรรมต่างๆ เมื่อรัฐขอความร่วมมือ

กลุ่มต่างๆในชุมชน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ (ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มแม่บ้าน) กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มฌาปนกิจศพ กลุ่มข้าวซ้อมมือ กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่ม อสม. และ กลุ่มเยาวชน

ประชาชนให้ความร่วมมือกับวัดและโรงเรียนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะกับวัด เนื่องจากถือว่าวัดเป็นสถานที่ชำระความไม่ดีต่างๆ และเป็นสถานที่พบปะของคนในหมู่บ้าน

การศึกษา ประมาณ 60 ปีที่แล้วเริ่มก่อตั้งโรงเรียนบ้านม่วงป้อก เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา มีนักเรียนประมาณ 20 คน เป็นคนไทยพื้นเมืองและคนไทยใหญ่ มีครู 1 คนชื่อ ครูมี มาจากบ้านวังจ้อม อำเภอเชียงดาว การเรียนการสอนใช้ไม้กระดานเรียบๆ เป็นสมุดเรียน ทาด้วยยางรักสีดำ แล้วใช้ดินขาวในป่ามาป่นเป็นแท่ง ขนาดประมาณเท่าแท่งชอล์ก แล้วตากแดดให้แห้ง นำมาเขียน ก – ฮ โดยนักเรียนทุกคนต้องนำไม้กระดานมาเอง ประชาชนส่วนใหญ่จะให้ลูกหลานเรียนหนังสือที่โรงเรียน ในชุมชนจนจบระดับประถมศึกษา ปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่จะเรียนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ความสัมพันธ์ในครอบครัว ครอบครัวมีความอบอุ่น มีการทะเลาะเบาะแว้งบ้าง แต่ไม่รุนแรง ประชาชนในหมู่บ้านนับถือระบบอาวุโส เด็กจะให้ความเคารพต่อผู้สูงอายุและผู้ที่มีอายุมากกว่า

ในอดีตหมู่บ้านมีปัญหาเรื่องการลักทรัพย์ แต่ปัจจุบันไม่มีปัญหานี้แล้วเนื่องจากมีการให้ความรู้ สำหรับปัญหาเรื่องยาเสพติดพบบ้างในกลุ่มเยาวชน

เศรษฐกิจ

ในอดีตประชาชน ปลูกข้าว ปลูกผัก และเลี้ยงสัตว์ไว้รับประทาน โดยนำพันธุ์ข้าวมาจากอำเภอสะเมิง เป็นข้าวเหนียวเรียกว่า ข้าวเหมยหนองและข้าวแพร่ (บางกลุ่มเรียกว่าข้าวแพร่) สัตว์ที่เลี้ยงมีหมู วัว-ควาย เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มจะใช้ฝ้ายที่ปลูกไว้ในหมู่บ้านและทอผ้าใช้กันเอง ผู้หญิงทุกคนในหมู่บ้านสมัยนั้นจะทอผ้าได้

ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา บางคนทำไร่ ปลูกหอม กระเทียม สายน้ำหลักคือลำน้ำแดง ที่มีน้ำไหลผ่านหมู่บ้านตลอดทั้งปี พื้นที่ทำกินส่วนใหญ่เป็นที่ดินของตนเอง มีส่วนน้อยที่ต้องเช่าที่ ทำกิน ประชาชนในบ้านม่วงป้อกมีความเป็นอยู่แบบเศรษฐกิจพอเพียง ฐานะพออยู่พอกิน ส่วนใหญ่ประชาชนจะปลูกข้าวไว้บริโภค ถ้าเหลือจึงจะนำไปขายที่อำเภอเชียงดาว ประมาณ 20 ปีที่ผ่านมาเริ่มมีการส่งเสริมการเกษตร มีการแนะนำให้ปลูกกระเทียม ซึ่งเดิมคนเมืองงายปลูกแล้วได้ผลดีก็มานำแนะนำให้แก่ประชาชน ส่วนผลผลิตที่ได้ประชาชนนำไปขายเองที่ตลาดเมืองใหม่(ตลาดในเมืองเชียงใหม่) อาชีพหลักของประชาชนในปัจจุบันคือ การทำสวนกระเทียม ซึ่งจะมีรายได้ค่อนข้างแน่นอน รองลงมาคือทำนา ทำสวนพริก สวนกะหล่ำ มีการนำมูลวัว ควาย ไก่ หมู มาเป็นปุ๋ยในการเพาะปลูก

เริ่มมีการใช้ปุ๋ยเคมีและมีการพ่นสารเคมีฆ่าแมลง โดยทดลองใช้กันเอง ไม่มีเจ้าหน้าที่ทางการเกษตรแนะนำ

ในอดีตการทำนาจะใช้ควายไถนา ปัจจุบันใช้รถไถนาเพราะไม่มีที่อยู่สำหรับควาย และการใช้รถไถนาก็สะดวกเพราะช่วยทุ่นเวลา สามารถทำวันเดียวเสร็จ แต่ถ้าใช้ควายไถนา ต้องไปนอนกลางท้องนาเป็นเดือน ในปัจจุบันยังมีการเลี้ยงวัวแม่พันธุ์สำหรับขาย การทำเกษตรในอดีตใช้ปุ๋ยธรรมชาติหรือปุ๋ยขี้วัว ขี้ควาย ใช้ปุ๋ยเคมีเพียงส่วนน้อย ในปัจจุบันใช้สารเคมีทางการเกษตรเพื่อป้องกันไม่ให้แมลงมากิน โดยจะพ่นสารเคมีสำหรับผักที่ปลูกไว้ขาย สำหรับผักที่ปลูกรับประทานเองจะไม่ใช้สารเคมี แต่บางบ้านก็ใช้สารเคมีทั้งหมดไม่ว่าจะปลูกรับประทานเองหรือปลูกไว้สำหรับขาย มีการป้องกันสารเคมีโดยใส่หน้ากาก ถุงมือ รองเท้าบูท เมื่อพ่นยาเสร็จแล้วจะอาบน้ำเปลี่ยนเสื้อผ้า เพราะคิดว่าสารเคมีจะซึมเข้าเส้นผมและเส้นขน ทำให้เป็นอันตรายได้

ผลิตภัณฑ์ในชุมชน ได้แก่ ข้าวหอมมะลิ ดอกไม้จัน และการจักสานซึ่งได้มีการสืบทอดกันมา ส่วนการทอผ้าในปัจจุบันไม่มีแล้ว

กองทุนในหมู่บ้าน ได้แก่ กองทุนแม่บ้าน กองทุนออมทรัพย์ กองทุนฌาปนกิจ กองทุนเงินล้าน กองทุนเงินแสน และกองทุน กขคจ. สำหรับจำนวนเงินที่จะสามารถกู้ยืมได้นั้น คณะกรรมการจะเป็นผู้พิจารณาจำนวนเงินที่จะให้กู้

สาธารณสุข

ในอดีตการดูแลสุขภาพจะทำตามประเพณีของแต่ละเผ่าพันธุ์ โดยใช้สมุนไพรและหมอเมือง (หมอพื้นบ้าน) หรือพระ เนื่องจากในอดีตไม่มีสถานีนอนามัย ประชาชนส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าการเจ็บป่วยเกิดจากการถูกผีทำหรือจากการกระทำไม่ดี ผิดข้อบังคับหรือประเพณีของชุมชน นอกจากนี้เชื่อว่าหากประชาชนทะเลาะกันก็จะถูกผีกระชังซึ่งเป็นผีในหมู่บ้านมาทำร้าย หรือถ้าประชาชนไปบุกรุกป่า ตัดต้นไม้ใหญ่ ถ่ายจุจจระหรือปัสสาวะรดต้นไม้หรือจอมปลวก ผิดลูกผิดเมียคนอื่นในป่า หรือมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น ขโมยของที่ปลูกในไร่ ก็จะถูกผีกระชังในป่าลงโทษ และ เชื่อว่าการที่เด็กเล็กหรือผู้หญิงไม่สบายนั้น เกิดจากผีปุกย่า หรือ ผีบรรพบุรุษ ซึ่งความเชื่อต่างๆ เหล่านี้ในปัจจุบันยังคงมีอยู่บ้าง

ในอดีตหมอเมืองและพระเป็นผู้มีบทบาทในการรักษาโรคมามาก การรักษาจะใช้คาถาควบคู่กับการใช้สมุนไพร การเรียกขวัญ และการเป่า ต่อมาเมื่อมีสถานีนอนามัย การรักษาพื้นบ้านจึงหายไป คงเหลือประเพณีผีปุกย่า ซึ่งถือเป็นผีบ้านผีเรือน ที่คอยดูแลความสุขในครอบครัว เป็นที่ยึดมั่นทางจิตใจของครอบครัวโดยสืบทอดมาทางลูกผู้หญิงคนโตเพื่อสืบทอดต่อไป ความเชื่อเรื่องผียังคงเหลืออยู่บ้างคือผีหม้อหนึ่ง โดยคิดว่าเป็นการทำนายว่าบรรพบุรุษคนไหนมาเกิด และต้องการให้ทำอย่างไร เช่น

อาจขอให้พี่น้องสายผู้สูงอายุอื่นๆ เป็นพ่อหรือแม่ร่วมเลี้ยงดูและอบรมด้วย หรือขอเปลี่ยนชื่อเด็ก นอกจากนี้เชื่อว่าการเลี้ยงผีบรรพบุรุษที่เกิดด้วยอาหารที่บรรพบุรุษชอบ จะทำให้เด็กหายจากอาการที่เป็นอยู่ได้ ซึ่งปัจจุบันจะมีหมอที่ทำพิธีผีหม้อหนึ่งอยู่คนเดียว นอกจากนี้ยังมีพิธีทางศาสนา ซึ่งเรียกว่า “ขวัญกล่อมขวัญ” ซึ่งเป็นพิธีสืบชะตาราศี

ในอดีตหากมีใครไม่สบายมาก ๆ จะถูกส่งไปรักษาที่เมืองเชียงใหม่ทางเครื่องบินโดยทางราชการ ปัจจุบันก็ยังมียางแต่น้อยมากเพราะโรงพยาบาลเวียงแหงรักษาได้ และมีทางรถยนต์ที่สามารถเดินทางได้สะดวกขึ้น สำหรับค่าเช่ารถจากเมืองเวียงแหงไปในเมืองราคาประมาณ 1,000 – 1,500 บาท หากเป็นญาติกัน จะช่วยค่าน้ำมันเท่านั้น

ในปัจจุบันเมื่อไม่สบาย ประชาชนจะไปรักษาที่สถานีนามัยเพราะอยู่ใกล้ หรือบางครั้งก็ไปโรงพยาบาลเวียงแหง สมัยก่อนประชาชนมีบัตรผู้สูงอายุ บัตรประกันสุขภาพ แต่ปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่มีบัตรทอง 30 บาทรักษาทุกโรค เมื่อถามถึงบริการที่ได้รับ ประชาชนกล่าวว่า “เมื่อไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลไม่มีปัญหาใดๆ แต่อยากให้มีหมอพูดจาไพเราะและสัมผัสผู้ป่วยบ้าง” สำหรับการดูแลตนเอง พบว่าบางคนดูแลตนเองโดยรับประทานสมุนไพร บางคนซื้อยารับประทานเอง บางคน ซื้อยาจาก อสม. ประชาชนในหมู่บ้านเชื่อว่าการดื่มต้มผักหนอก (น้ำใบบัวบก) และการไม่รับประทานผักที่พื้นยาจะทำให้สุขภาพแข็งแรงสามารถป้องกันโรคได้ ประชาชนกล่าวว่าเด็กในหมู่บ้านได้รับวัคซีนแต่ไม่ได้มีการส่งเสริมพัฒนาการให้กับเด็ก

ปัจจุบันผู้สูงอายุมักเสียชีวิตด้วยโรคชรา แต่ถ้าเป็นผู้อยู่ในวัยทำงานจะเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ โดยติดมาจากสามี แต่ก็มีจำนวนไม่มาก นอกจากนี้ปัญหาสุขภาพที่พบ ได้แก่ โรคมาลาเรีย ความดันโลหิตสูง เบาหวาน และอาการปวดข้อปวดเข่า

การรับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ ได้รับข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่สถานีนามัย อสม. และ กำนันซึ่งได้รับข้อมูลข่าวสารจากการประชุมที่อำเภอ

แหล่งน้ำและทรัพยากรธรรมชาติ

แหล่งน้ำสำหรับการเกษตรได้จากลำน้ำแดงเป็นหลัก ลำน้ำแดงมีต้นน้ำอยู่ที่บ้านแกน้อย อำเภอเชียงดาว ในอดีตน้ำแดงใสสะอาด มีกุ้ง ปลาอุดมสมบูรณ์ ปลาในลำน้ำแดง ได้แก่ ปลาปาก ปลาม่อม ปลาจาด ปลานูม ปลามุงลื้อ และปลางาม ในอดีตลำน้ำมีขนาดกว้าง มีหาดทรายสีขาวสามารถลงเล่นบริเวณหาดทรายได้ ประชาชนใช้ไม้ตอเป็นแพ ล่องตามลำน้ำเป็นการสัญจรและท่องเที่ยว รวมถึงการจับปลาเป็นอาหาร ต่อมาทางราชการมีการสร้างฝายคอนกรีตขึ้น ทำให้หาดทรายหายไป ลำน้ำแคบลง มีต้นไมยราบขึ้นมาก ทำให้ล่องแพไม่ได้ น้ำลดน้อยลง ปลาน้อยลง

นอกจากนี้มีการใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงมากขึ้น ทำให้ปลามีจำนวนลดลงและสัตว์น้ำบางชนิดหมดไป

การใช้ทรัพยากรป่าไม้ สมัยก่อนเมื่อมาตั้งรกรากใหม่ ๆ นั้น จะใช้ไม้ไผ่และใบตองตึง มาสร้างบ้าน ไม่ได้ใช้ต้นไม้ใหญ่ ในปัจจุบันเนื่องจากคนมากขึ้น มีคนอพยพมามากมาย ทั้งคนไทย ไทยใหญ่ ชาวมูเซอร์ และพม่า ทำให้มีการถางป่าปลูกพืชผักมากขึ้น ส่งผลให้ภูเขาไม่มีต้นไม้ปกคลุม ปัจจุบันมีเจ้าหน้าที่ป่าไม้มาดูแลและควบคุมเพื่อไม่ให้ถูกลักป่า ส่วนของประชาชนก็มีการตั้งกฎเกณฑ์กันว่า ถ้าหากว่ามีการบุกรุกป่าก็จะแจ้งให้ป่าไม้มาจับ ซึ่งขณะนี้ไม่มีใครบุกรุกพื้นที่แล้ว นอกจากนี้หากใครจับปลาในเขตอนุรักษ์ จะถูกปรับ 500 บาทต่อปลา 1 ตัว แต่ก็ไม่มีใครทำผิดกฎ

ในอดีตบ้านม่วงป้อมมีสัตว์ป่าหลายชนิด เช่น ฟาน กวาง เก้ง นก เสือ เมื่อ 20 ปีก่อนประชาชนยังล่าสัตว์ได้ แต่ปัจจุบันไม่ค่อยมีสัตว์แล้วเนื่องจากเพราะมีคนล่า ทำให้สัตว์เหล่านั้นเสียชีวิต นอกจากนี้รัฐได้ตัดต้นไม้ใหญ่เพื่อทำสนามบิน ทำให้พวกนกบินหนีไป

สุขภาพสิ่งแวดล้อม

ในอดีต น้ำดื่มที่ใช้ของประชาชนได้จากน้ำบ่อตื้น แต่เดิมในหมู่บ้านมีบ่อน้ำตื้นเพียง 2 บ่อเท่านั้น คือบ่อน้ำที่บ้านพ่อจั้น ปัญญาบ่อ และบ่อที่บ้านพ่อคำ(ปัจจุบันไม่มีแล้ว) ต่อมามีการใช้ถังน้ำฝน และมีการขุดบ่อน้ำเพิ่ม แต่เมื่อนำไปดื่มแล้วมีตะกอน ปัจจุบันประชาชนไม่กล้าใช้น้ำจากลำน้ำแดงเนื่องจากเชื่อว่าการปนเปื้อนด้วยสารเคมี ประชาชนบางบ้านจึงซื้อน้ำดื่มบรรจุขวด

ปัจจุบันมีส้วมใช้ทุกหลังคาเรือน

ปฏิทินชุมชน

ประชาชนส่วนใหญ่ปลูกข้าวเป็นพืชหลัก สลับกับการปลูกพืชล้มลุก การทำนาปีจะเริ่มประมาณช่วงฤดูฝนระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนสิงหาคม และจะไปเก็บเกี่ยวช่วงปลายปี และปลูกข้าวไร่ประมาณเดือนมีนาคมและเมษายน หลังจากเสร็จสิ้นการทำนา ประชาชนจะปลูกพืชล้มลุก ได้แก่ ถั่ว กระเทียม และพริก

เนื่องจากเดือนเมษายนมีประเพณีปีใหม่เมือง(สงกรานต์) ประชาชนจึงถือเป็นช่วงพักผ่อนและคนที่ทำงานต่างถิ่น ก็จะกลับบ้านในช่วงนี้

เดือน	ปฏิทินทางเศรษฐกิจ	ปฏิทินทางวัฒนธรรมและสังคม
มกราคม	เก็บกระเทียม	สังสรรค์ปีใหม่ ประเพณีกินวอ
กุมภาพันธ์	เก็บกระเทียม	ตานข้าวใหม่
มีนาคม	เก็บกระเทียม ปลุกข้าวไร่	-
เมษายน	เก็บกระเทียม ปลุกข้าวไร่	สงกรานต์ รดน้ำดำหัว
พฤษภาคม	หว่านข้าว เก็บพริก เริ่มปลูกพริกบนดอย	-
มิถุนายน	ปลุกข้าว เก็บพริก เริ่มปลูกพริกบนดอย	สงฆ์พระธาตุแสนไห
กรกฎาคม	ปลุกข้าว เก็บพริก	เข้าพรรษา
สิงหาคม	เกี่ยวข้าวไร่	-
กันยายน	เกี่ยวข้าวไร่ ปลูกกระเทียม เก็บพริกบนดอย	ตานก๋วยสลาก
ตุลาคม	ปลูกกระเทียม ปลูกพริก	ตานก๋วยสลาก
พฤศจิกายน	เกี่ยวข้าวไร่ ปลูกกระเทียม ปลูกพริก	ลอยกระทง
ธันวาคม	เกี่ยวข้าวนาปี ปลูกกระเทียม ปลูกพริก	-

แหล่งประโยชน์ในชุมชน

- ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานในชุมชนมี 1 แห่ง มียาสามัญประจำบ้านขาย เช่น ยาแก้โรคกระเพาะอาหารอักเสบ ยาแก้ปวด ยาแก้ไข้หวัด
- โรงเรียนม่วงป๊อกเป็นโรงเรียนขยายโอกาสเปิดเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ที่โรงเรียนจะมีอาหารกลางวันให้ และมีนมแจกสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 4
- มีศูนย์เด็กเล็กซึ่งอยู่ใกล้ๆ โรงเรียนม่วงป๊อก โดยรับเด็กตั้งแต่อายุ 2 ขวบ
- ในหมู่บ้านนี้ไม่มีตลาด แต่จะตั้งเป็นเพิงขายตอนเช้าและเย็น

ความคิดเห็นต่อโครงการพัฒนาเมืองถ่านหินเวียงแหง

ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ต้องการให้มีการทำเหมืองถ่านหิน เพราะกลัวผลกระทบที่จะเกิดขึ้น เช่น เป็นห่วงในเรื่องสุขภาพ เกิดภาวะเครียด กลัวว่าจะมีมลพิษทางอากาศ กลัวน้ำเสีย กลัวเสียงที่อาจเกิดจากการระเบิดหินและขนส่งถ่านหิน กลัวไร่นาเสียหาย กลัวคนเข้ามาในหมู่บ้านมากหน้าหลายตา กลัวการย้ายถิ่น กลัวการพลัดพรากจากญาติพี่น้อง เกรงว่าจะไปหาญาติพี่น้องไม่ได้ ครอบครัวจะล่มสลาย ไม่มีที่อยู่อาศัย ประชาชนไม่ต้องการจะย้ายที่อยู่ใหม่ เพราะคิดว่าหากไปอยู่ที่ใหม่ก็จะมีที่ทำกิน

ประชาชนบางคนให้ข้อมูลว่า หากมีการทำเหมืองขึ้น ก็จะทำให้แท่งค้ำน้ำประปาขนาดใหญ่ของหมู่บ้านที่อยู่ห่างจากพื้นที่ที่จะเจาะเหมืองประมาณ 1.5 กิโลเมตร ซึ่งเป็นแหล่งน้ำดื่มน้ำใช้ของประชาชนในหมู่บ้านเสียหาย นอกจากนี้ยังมีแท่งค้ำน้ำขนาดใหญ่ที่บรรจุน้ำประปาที่สถานีอนามัยม่วงปึกจำนวน 9 แท่ง ที่ปล่อยน้ำให้ประชาชนใช้กันทุกหลังคาเรือน คิดว่าถ้ามีการทำเหมือง แท่งค้ำน้ำเหล่านี้จะต้องเสียหายเนื่องจากแรงระเบิด ซึ่งจะทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน ไม่มีน้ำดื่มน้ำใช้อีกต่อไป

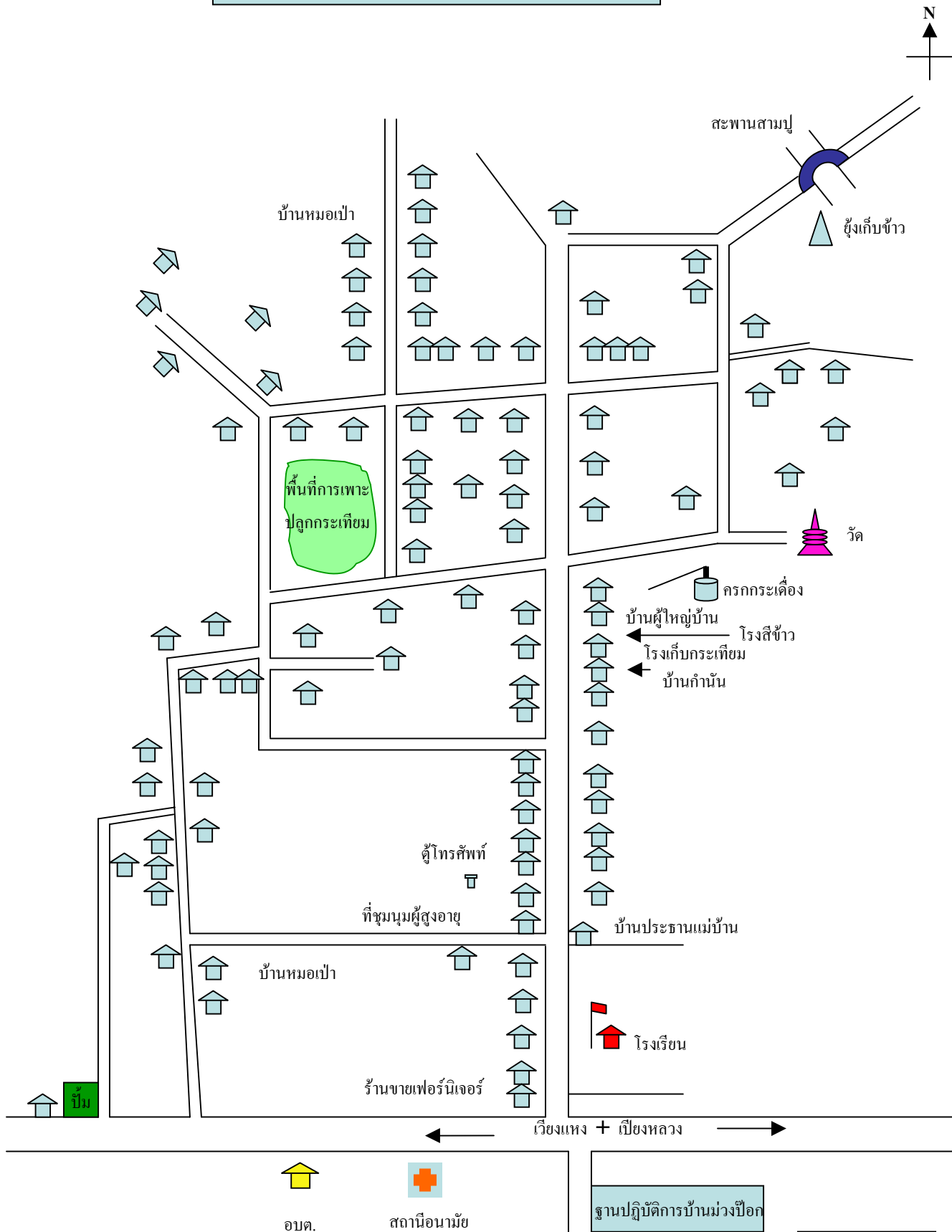
นอกจากนี้ประชาชนคิดว่าหากมีการทำเหมือง จะทำให้พระธาตุแสนไหซึ่งอยู่ห่างจากบริเวณเหมืองประมาณ 1.5 กิโลเมตร แตกร้าวเนื่องจากแรงระเบิด จะทำให้ประชาชนและสัปไปถึงรุ่นลูก-รุ่นหลานไม่ได้กราบไหว้พระธาตุอีกต่อไป

ประชาชนบางคนกล่าวว่า “ถ้าหากจะมีการทำเหมือง ประชาชนก็จะต่อต้านจนถึงที่สุด เพราะแต่ละคนก็ยิ่งกลัวตายอยู่ หรือจะเป็นโทษในอนาคต ตกไปถึงลูกหลานของชาวบ้านต่อไป ขอให้เห็นใจด้วย และหากว่าเปิดเหมืองแร่แล้ว หากมีมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ก็ขอให้ทางรัฐและทางไฟฟ้าช่วยตระหนักในชีวิตของประชาชนด้วย”

ความคาดหวังต่อการพัฒนาเมืองเวียงแหงในอนาคต

ประชาชนส่วนใหญ่ ไม่ต้องการให้มีการพัฒนามากกว่านี้ ปัจจุบันนี้ดีแล้ว สิ่งแวดล้อมดี อากาศดี น้ำดี อาหารอุดมสมบูรณ์ พี่น้องรักกัน ไม่มีโจรผู้ร้าย อยู่อย่างเศรษฐกิจพอเพียง ถ้าพัฒนาจะมีผลกระทบมากมาย และประชาชนบางคนกล่าวว่า “หากนายกทักษิณบอกว่าถ้าไม่ได้ขุดเหมืองจะตัดไฟอำเภอเวียงแหง ไม่ได้ใช้ไฟ ก็ยินดีให้ตัดไฟฟ้าจะกลับไปตำโมม(ตะเกียงน้ำมันก๊าด) อยู่อย่างเดิม” เพราะไฟฟ้าเพิ่งเข้ามาเมื่อปี 2536 ในอดีตไม่มีไฟฟ้าก็อยู่ได้อย่างมีความสุข

ด้านการศึกษา ต้องการให้มีสถานศึกษาที่ได้มาตรฐานที่สามารถสร้างอาชีพให้กับชุมชนได้ และมีศูนย์เทคโนโลยีเพื่อให้เด็ก ๆ สามารถเรียนรู้ได้ นอกจากนั้นควรมีการสนับสนุนเงินทุนให้กับเด็กที่เรียนดีในชุมชน ลูกหลานจะได้ไม่ต้องออกไปเรียนนอกชุมชนเหมือนในปัจจุบัน

วิถีชุมชนของประชาชนบ้านปางป๋อ ตำบลแสนไห

ประวัติชุมชน

ผู้สูงอายุในหมู่บ้านเล่าว่าคนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งรกรากอยู่บ้านปางป๋อ คือ พ่อแก้ว คำปัน พ่ออู้อยู่เชียง ไม่ทราบนามสกุล ต่อมามีคนจากหลายพื้นที่ ทั้งจากอำเภอแม่แตง อำเภอเชียงดาว อำเภอแม่อริม และจากจังหวัดลำปาง ย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน ชื่อบ้านปางป๋อมีที่มาจากสมัยก่อนบริเวณหมู่บ้านมีต้นป๋อ(ต้นปอ) มาก และมีคนมาสร้างที่พักชั่วคราวไว้สำหรับการเก็บต้นป๋อเพื่อนำไปทำเชือก ซึ่งที่พักชั่วคราวนั้นภาษาพื้นเมืองเรียกว่า “ ป้าง ” และต้นป๋อนั้นภาษาพื้นเมืองเรียกว่า “ป๋อ” จึงเรียกว่า “บ้านปางป๋อ” หรือใช้ชื่อเป็นทางการว่า “บ้านปางป๋อ”

ในอดีตถนนระหว่างหมู่บ้านกับเมืองภายนอกอำเภอเวียงแหงเป็นทางเดินเท้า ในปี 2517 เริ่มมีถนนดินลูกรังที่ให้รถยนต์สัญจรไปมา เนื่องจากต้องใช้เป็นทางเข้าสำหรับสร้างฝายน้ำล้นของชลประทาน ต่อมาประมาณปี 2543 ถนนดินลูกรังได้ถูกปรับปรุงเป็นถนนลาดยาง ประชาชนเริ่มมีไฟฟ้าใช้ประมาณปี 2532 ประชาชนในหมู่บ้านเล่าว่า “ในอดีต บ่มีแสงสว่าง บ่มีไฟฟ้า บ่มีโฮงยา บ่มีโฮงสี” ปัจจุบันหมู่บ้านมีความเจริญขึ้นมาก การติดต่อสื่อสารสามารถใช้โทรศัพท์มือถือระบบจีเอสเอ็มได้ สัมกับคำทำนายที่ผู้สูงอายุท่านหนึ่งเล่าว่า “ วัดจะหมอง (คนดีจะน้อยลงไม่ไปวัด) หมองจะห่าง (ไม่มีคนดำข้าว ใช้โรงสี) หนทางคับมีคนเดียว (ใช้รถกันมากขึ้น) ข้นหมากบ่มีคนกิน (คนเฒ่าคนแก่จะไม่กินหมากต่อไป) คนจะมีหุทิพย์ตาทิพย์(ปัจจุบันการติดต่อสื่อสารรวดเร็ว มีโทรศัพท์วิทู) ไขก่าปู้จะเต็มบ้านเต็มเมือง (มีสายไฟฟ้า สายโทรศัพท์ เต็มไปหมด) ”

ประเพณีและวัฒนธรรม

ขนบธรรมเนียมประเพณีในหมู่บ้านปางป๋อมีลักษณะผสมผสานระหว่างประเพณีของชาวไทยพื้นเมืองและชาวไทยใหญ่ ประเพณีที่สำคัญ คือ ประเพณีดำหัวปีใหม่ (วันสงกรานต์) ประเพณีลอยกระทง ในวันลอยกระทงที่หมู่บ้านจะมีการจัดประกวดกระทง มีการประกวดนางนพมาศ แห่พระเจ้า มีการลอยกระทงที่น้ำแดง บางคนจะแห่กระทงไปวัด ประเพณีวันเข้าพรรษาและออกพรรษา ประเพณีตานข้าวใหม่ ประเพณีตานสลากภัต ในอดีตเมื่อถึงวันก่อนวันสลากภัตของแต่ละหมู่บ้านประชาชนจากหมู่บ้านอื่นจะมาร่วมทำบุญด้วยกล้วยพอยหลวง แต่ระยะหลังจะมีการตานเฉพาะในหมู่บ้านของตนเอง ประเพณีตานข้าวจี ข้าวหลาม และข้าวใหม่ งานพอยหลวงก็ยังคงมีอยู่ เช่น พอยโรงศาลา นอกจากนี้ยังมีประเพณีของชาวไทยใหญ่ เช่น การรำนก รำไต รำโต(เชิดสิงห์โต) แห่พระเจ้าในวันปีใหม่(วันสงกรานต์) เรียกว่า วันปากปี

สังคมและการเมือง

ผู้นำของหมู่บ้านปางป๋อคือพ่อหลวง (ผู้ใหญ่บ้าน) ซึ่งได้มาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนในหมู่บ้าน นอกจากนี้ในหมู่บ้านยังมีคณะกรรมการหมู่บ้าน ประชามชรรตต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นโดยสมาชิกในชุมชน ในปัจจุบันมีการทำงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชนในบ้านปางป๋อจากอดีตถึงปัจจุบันที่ชาวบ้านกล่าวถึง ได้แก่ นายกว้าง ก้อง นายตัน (ก้านัน) นายซุ่ม (ก้านัน) นายบุญชู (ก้านัน) นายดีบ (ก้านัน) นายซอ (ก้านัน) นายบุญยัง (ผู้ใหญ่บ้าน) นายศรี (ผู้ใหญ่บ้าน) และนายวรุดิ (ผู้ใหญ่บ้าน) โดยทั่วไปประชาชนในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือผู้นำชุมชนเป็นอย่างดี นอกจากนี้ประชาชนยังให้ความเคารพก้านัน พระสงฆ์ ผู้สูงอายุ และมรรคทายกด้วย

การมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ใหญ่บ้านจะจัดประชุมประจำเดือนโดยประกาศเสียงตามสายให้ทุกคนทราบโดยทั่วกัน การปกครองใช้หลักประชาธิปไตย มีการรับฟังเสียงส่วนใหญ่ โดยขอมติในที่ประชุม การตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ใช้การประชุมและช่วยกันแสดงความคิดเห็นและออกเสียงในการจัดกิจกรรมส่วนรวม เช่น การสร้างวัด ศาลา ประเพณีงานวัด ในอดีตหากใครไม่ไปก็จะถูกปรับตามกฎ คือ ต้องทำงานเป็น 2 เท่าของคนที่ไม่ไปและมีการปรับเป็นเงิน

ในอดีตประชาชนมีความสามัคคี และให้ความร่วมมือในการพัฒนาหมู่บ้านเป็นอย่างดี หากบ้านใดมีงานก็จะไปช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น การทำนา จะใช้วิธีที่เรียกว่า “เอามือกัน” หมายถึงเมื่อบ้านใครทำนาจะมีคนจากบ้านอื่นมาช่วย โดยบ้านที่ทำนาไม่ต้องจ่ายค่าตอบแทนให้ผู้มาช่วย แต่จะไปใช้คืนด้วยการไปช่วยเมื่อเวลาที่บ้านนั้นจะทำนา อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันการช่วยเหลือซึ่งกันและกันน้อยลง ต่างคนต่างทำมาหากิน มีอะไรก็ต้องจ้าง สำหรับความร่วมมือจากเด็กและเยาวชนบางคนบอกว่า “ถ้าไม่ใช้ก็ไม่มา”

กลุ่มต่าง ๆ ทางสังคมมีทั้งที่จัดตั้งโดยรัฐและชุมชนเอง มีกลุ่มผู้นำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มพ่อบ้าน กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่ม อสม. กลุ่มยาสมุนไพร (เฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ) กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน กลุ่มฌาปนกิจศพ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสานก้วย กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา กลุ่มออมทรัพย์ชายและหญิง กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มเยาวชน กลุ่มเกษตรกร พบว่ากลุ่มแม่บ้านมีบทบาทมากที่สุดในการให้ความช่วยเหลือชุมชน ในกลุ่มมีการเก็บเงินกันคนละ 20 บาท และนำเงินมาหมุนเวียนช่วยเหลือสมาชิก เช่น เอาเงินมาเป็นทุนให้แม่บ้านเลี้ยงหมู โดยคิดดอกเบี้ยจากการกู้ยืมร้อยละ 1 บาทต่อเดือน นอกจากนี้ยังมีการอบรมการทำไม้กวาด การจักสาน การเย็บหมวกจากไม้ไผ่ และการสานเสื่อจากไม้ไผ่ที่ได้จากป่าในชุมชนเอง ซึ่งในขณะนี้กำลังจะผลักดันเป็นหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล ในกลุ่มผู้สูงอายุจะมีการสอนทำดอกไม้จัน การปลูกสมุนไพร การจักสานไม้ไผ่ การทำไม้กวาดจากแสมะพร้าว ส่วนกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกกระเทียม ทำสวน มีกองทุนเงินหมุนเวียนเปลี่ยนกันกู้ยืมในกลุ่มเอง ถือเป็นกองทุนหมู่บ้าน และนำดอกเบี้ยเงินกู้มาหมุนเวียนในการกู้ยืมกันอย่างต่อเนื่อง สำหรับกลุ่มฌาปนกิจศพเมื่อมีผู้เสียชีวิต จะเก็บเงินครบครัวละ 30 บาท

การปกครองในหมู่บ้านประชาชนมีการจัดกลุ่มการรับผิดชอบคนในชุมชนเป็น 9 หมวด มีหัวหน้าหมวด รับผิดชอบหมวดละ 37 หลังคาเรือน บทบาทของชายและหญิง ในอดีตชายมีบทบาทมากกว่าหญิง เนื่องจากผู้หญิงจะอยู่บ้าน ไม่ได้เรียนหนังสือ และจะให้ผู้ชายเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ในปัจจุบันชายและหญิงมีสิทธิ์เท่าเทียมกันในการแสดงความคิดเห็น สำหรับบทบาทของผู้หญิงและผู้ชายต่อโครงสร้างทางสังคม บางคนบอกว่า “หญิงมีบทบาทมากกว่าชาย มีอำนาจมากกว่า”

ความสัมพันธ์และความอบอุ่นของครอบครัว สมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีส่วนน้อยที่มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้ง ผู้สูงอายุได้รับการยอมรับและการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดีจากลูกหลาน ในชุมชนมีความเคารพในระบอบอาวุโส

ต้นทุนทางสังคม ได้แก่ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ยาสมุนไพร งานประดิษฐ์ การเล่นดนตรีพื้นเมือง มีกลุ่มจักสาน และมีการแลกเปลี่ยนการทำกิจกรรมกับคนในชุมชนอื่น เช่น การแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องสมุนไพร การใช้สารเคมีในกลุ่มเกษตรกร การไปดูงานจากหมู่บ้านอื่นเกี่ยวกับการทำไม้กวาด และการทำจักสาน ภายในหมู่บ้านเดียวกันจะมีการสอนหรือถ่ายทอดความรู้ให้กันโดยไม่คิดค่าตอบแทน เช่น การจักสาน นอกจากนี้การไฟฟ้าผลิตให้การสนับสนุนในเรื่องการทำสวนสมุนไพร การเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ และมีทหารมาส่งเสริม เรื่องการทอผ้า เย็บผ้า สานหมวก และเลี้ยงหมู

การศึกษา ประชาชนส่วนใหญ่เรียนหนังสือในโรงเรียนในชุมชน โดยชุมชนมีโรงเรียน 1 แห่ง เป็นโรงเรียนขยายโอกาส มีการสอนในระดับประถมศึกษา ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปัญหาของโรงเรียนคือ มีการเปลี่ยนครูบ่อย จำนวนครูไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน เนื่องจากเป็นพื้นที่ห่างไกล ประชาชนส่วนใหญ่อ่านออก เขียนได้ ในอดีตประชาชนจะเรียนหนังสือที่วัดเป็นส่วนใหญ่ (ใช้ศาลาวัดแทนโรงเรียน) และผู้ชายจะเรียนหนังสือมากกว่าผู้หญิง แต่ในปัจจุบันประชาชนทั้งชายและหญิงจะได้เรียนหนังสือ ความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน โรงเรียนและชุมชนเป็นไปด้วยดี ประชาชนกับครูมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แต่มีบางรายที่ประชาชนไม่ยอมให้ความร่วมมือ

วัดปางป้อเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชน การประชุมของชุมชนมักใช้วัดเป็นสถานที่ประชุม มีการจัดงานบุญที่วัดเป็นประจำทุกเทศกาล ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะไปวัดทุกวันพระ ขณะนี้วัดกำลังมีการก่อสร้างโบสถ์ใหม่ ซึ่งยังสร้างไม่เสร็จ เนื่องจากงบประมาณไม่เพียงพอ ความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชนเป็นไปด้วยดี เนื่องจากเจ้าอาวาสเป็นนักพัฒนา

การรับรู้ข่าวสาร ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารจากเสียงตามสาย มีคนมาบอกตามบ้าน และได้รับจาก อสม. และผู้นำชุมชนบ้าง นอกจากนี้ได้จากการดูโทรทัศน์

ประชาชนมีความวิตกกังวลบ้างในเรื่องยาเสพติด เกรงว่าเด็กจะติดยาบ้า ในชุมชนนี้มีแหล่งมั่วสุมในหมู่บ้าน (มียาเสพติด) โดยแหล่งมั่วสุมในชุมชนไม่ปรากฏให้เห็นชัดเจน เนื่องจากกลุ่มหนุ่มสาวมีจำนวนไม่มาก ประมาณหนึ่งในสามของคนในชุมชนมีการเสพยาเสพติด แต่ก็เริ่มเลิกเสพยาเสพติดได้แล้ว ไม่พบปัญหาการลักขโมยในชุมชน

เศรษฐกิจ

ในอดีตประชาชนมีอาชีพทำไร่ ทำนา ทำสวน ประชาชนในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีที่ทำกินเป็นของตนเอง รายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่จะมาจากการทำนา ได้อะไรมาก็แบ่งปันกัน ไม่มีการซื้อขายข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ส่วนใหญ่จะทำกันเอง ในด้านการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ไม่มีการใช้สารเคมีทางการเกษตร จะใช้ปุ๋ยธรรมชาติ เช่น ขี้วัวขี้ควาย ในปัจจุบันอาชีพหลักในชุมชน คือการทำนา ปลูกผัก พืชที่ปลูก ได้แก่ ถั่วเหลือง กระเทียม กระหล่ำปลี การเกษตรกรรมในปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่ใช้สารเคมีทางการเกษตร แต่บางส่วนบอกว่าจะใช้เฉพาะปุ๋ย ไม่ใช้ยาฆ่าแมลง เพราะกลัวสารพิษตกค้าง พบว่าประชาชนในหมู่บ้านบางส่วนปลูกผักรับประทานเอง และโดยมากจะไม่ใช้สารเคมี

เศรษฐกิจของประชาชนในบ้านปางป๋อนั้นพออยู่ได้ แต่ค่อนข้างฝืดเคือง ประชาชนบางส่วนไม่มีงานทำ ต้องออกไปทำงานที่หมู่บ้านอื่น มีผู้ให้ข้อมูลว่า “คนเผ่าคนแก่ไม่มีรายได้ การค้าขายก็ไม่ดีเลย” “สัดส่วนด้านฐานะเศรษฐกิจ ถ้าคิดเป็น 5 ส่วน พบว่ามีครอบครัวที่รวย เท่ากับ 1 ส่วน ปานกลาง 1 ส่วน พออยู่ได้ 1 ส่วน ยากจน 2 ส่วน” และ “เกือบทุกหลังคาเรือนมีหนี้สิน”

กองทุนในหมู่บ้าน ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนกลุ่มเกษตร (กู้ได้ 1,200 บาทต่อครอบครัว และต้องใช้ภายใน 6 เดือน ดอกเบี้ย ร้อยละ 2 การใช้เงินคืน ส่วนใหญ่จะคืนตรงเวลา และสามารถกู้ยืมได้ต่อเนื่อง) กองทุนหมุนเวียน กองทุน กขคจ. (มีทุนดำเนินการคือ เงินกู้ 280,000 บาท ไม่คิดดอกเบี้ย ให้กู้ได้ตั้งแต่ 5,000 – 20,000 บาท โดยผู้ที่กู้ต้องมีรายได้ไม่ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อปี กรณีที่มีรายได้ต่ำกว่าที่กำหนดอาจพิจารณาให้กู้ตามความเหมาะสม)

สาธารณสุข

ในอดีตโรคพบมาก คือ อหิวาต์ มาลาเรีย แต่ปัจจุบันประชาชนป่วยเป็นโรคเบาหวาน เกาต์ ปวดเมื่อยตามร่างกาย หวัด ความดันโลหิตสูง มะเร็ง ไทฟอยด์ ภาวะอาหาร นิว ไลต์ติง มาลาเรีย ประชาชนคิดว่าสาเหตุของการเจ็บป่วยในปัจจุบันเนื่องมาจากการรับประทานอาหาร เพราะปัจจุบันมีการใช้สารเคมีมาก ซึ่งประชาชนเชื่อว่ามีผลต่อการเกิดโรค สมัยก่อนไม่ค่อยเป็นโรค ผู้สูงอายุบางคนบอกว่า “เดี๋ยวนี้กินผักบร่ำ เขาใส่ยานัก อ้วนบร่ำ กินแล้วทำให้รู้สึกปวด เจ็บท้อง เมาหัว”

เมื่อเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ ประชาชนจะไปรักษาที่สถานีนามัย แต่ถ้าเจ็บป่วยมากจะไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลเวียงแหง ผู้สูงอายุมักจะมีปัญหาเรื่องปวดเอว ปวดขา ปวดเข่า ประชาชนเชื่อว่าอาการที่เกิดขึ้นในผู้สูงอายุมีสาเหตุมาจากลมพัดเดือน การรักษาทั้งการเป่า การใช้สมุนไพรต้มน้ำแล้วดื่ม บางคนมีความเชื่อว่าอาการปวดท้อง ปวดศีรษะนั้นเนื่องมาจากถูกผีอำ เมื่อไปบนสิ่งศักดิ์สิทธิ์อาการเจ็บป่วยจะหายไป หรือบางคนไม่รู้สาเหตุ เป็นไข้และมีอาการคัน เมื่อบนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็หาย ประชาชนเริ่มรู้จักการแพทย์สมัยใหม่ตั้งแต่ปี 2521 เมื่อเจ็บป่วยประชาชนจะรักษาทั้งแพทย์สมัยใหม่

และหมอพื้นบ้าน หากรักษาโดยแพทย์แผนปัจจุบันไม่หายก็จะมารักษากับหมอพื้นบ้าน สำหรับค่าใช้จ่ายในการรักษา ประชาชนส่วนใหญ่มีบัตรทอง 30 บาท บัตรสูงอายุ บัตรสุขภาพนักเรียน การบริการที่ได้รับจากโรงพยาบาลนั้น บางครั้งต้องรอนานเนื่องจากเจ้าหน้าที่มีน้อย มีแพทย์เพียง 2 คน มีรายหนึ่งกล่าวว่า “หมอก็เหลือเกิน แม่ไปวันก่อน หมอไม่พูดเลยว่าแม่เป็นอะไรมา แม่บอกเป็นไข้ไทฟอยด์ ยาเหลืออีก 1 วัน หมอบอกว่าก็ให้กินอีกวันไปก่อน” อีกรายหนึ่งบอกว่า “พยาบาลโรงพยาบาลเวียงแหงไม่ค่อยพูด” สำหรับการรักษาโดยสมุนไพรนั้นก็ยังมียู่ โดยผู้สูงอายุทำสมุนไพรซึ่งส่วนใหญ่เป็นยาแก้ลมผัดเคื่อน สมุนไพรเป็นพวกรากไม้ เปลือกไม้ ซึ่งหาได้จากในป่าและบางครั้งหาได้จากจังหวัดเชียงใหม่ สำหรับความรู้เรื่องสมุนไพรได้มาจากหมอโบราณและสืบทอดมายังลูกหลาน

ในช่วงที่ผ่านมามีประชาชนที่ไปรับจ้างทำงานก่อสร้างในเมืองแล้วเป็นโรคเอดส์ และนำมาติดผู้หญิงในหมู่บ้าน เสียชีวิตไปแล้วหลายคน นอกจากนี้มีเด็กที่พ่อ-แม่เป็นเอดส์ และเสียชีวิตไปแล้วหลายคนเช่นกัน ในหมู่บ้านมีการรวมกลุ่มผู้ที่เป็โรคเอดส์

ข่าวสารข้อมูลด้านสาธารณสุข ได้รับจาก อสม. เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและเสียงตามสาย ประชาชนบางคนกล่าวว่าต้องการให้ทางสาธารณสุขมาตรวจสุขภาพปีละ 2 ครั้ง และนำยามาแจกเพราะบางครั้งสถานีนามัยก็ขาดยา

แหล่งน้ำและทรัพยากรธรรมชาติ

แหล่งน้ำใช้ในหมู่บ้าน คือ ลำน้ำแดง ซึ่งมีน้ำใช้ได้ตลอดปี แต่ในช่วงหน้าแล้งน้ำแดงจะแห้งลง ประชาชนใช้น้ำแดงในการเพาะปลูก ในอดีตน้ำแดงใส สะอาด สามารถเล่นน้ำหรืออาบน้ำได้ แต่เดี๋ยวนี้อาบน้ำไม่ได้เพราะคันมาก เนื่องจากมีประชาชนบางคนทิ้งกระป๋องสารเคมีลงไปในลำน้ำ บางคนบอกว่า “บ้านอื่นทิ้งมาไหลตามน้ำมาหาเรา บ้านเราก็ใช้สารเคมี แต่จะเก็บเป็นที่เป็นทาง” ลำน้ำแดงเมื่อก่อนกว้างกว่านี้ มีดินอ้อตันไคร้มาก มีเห็ดหัว ส่วนเห็ดไคร้ก็มีมาก นอกจากนี้มีผักสมุนไพรหลายอย่าง เช่น ถั่วป้อ เล็บมือน้อย เล็บมือสาน จี๋เหล็กน้อย ผักกุ่ม ผักจอยนาง ผีเสื้อน้อย (สมุนไพร) แต่ปัจจุบันไม่มีแล้ว

ในอดีตบ้านปางป้อมมีป่าไม้ใหญ่ใกล้บ้าน ประชาชนยังชีพด้วยการหาของป่า สัตว์ป่า เช่น กวาง แต่ปัจจุบันไม่มีป่าไม้ใหญ่และสัตว์ป่า แต่ประชาชนก็ยังไปเก็บพืชผัก เช่น เห็ดถอบและหน่อไม้เป็นต้น สำหรับสัตว์น้ำนั้นพบว่าชุมชนมีการอนุรักษ์สัตว์น้ำ คือ ห้ามจับสัตว์น้ำโดยใช้ไฟฟ้าช็อต และมีการอนุรักษ์ปลาในลำน้ำแดงโดยตั้งกฎในการดูแลรักษา เช่น การงดจับสัตว์น้ำฤดูวางไข่

สุขภาพสิ่งแวดล้อม

ในอดีตประชาชนดื่มน้ำบาดาล บ่อน้ำตื้น มีผู้กล่าวว่าในสมัยก่อนนั้น “ใช้วิธีตำข้าวกินกัน น้ำก็ต้องหาบ ดื่มน้ำบ่อทราย ปัจจุบันน้ำบ่อทรายดื่มไม่ได้แล้ว ถึงจะดื่มก็ดื่มไม่ได้เพราะเขาทำสวน หอม พริก มีการฉีดพ่นยาฆ่าแมลง ปัจจุบันต้องซื้อน้ำกิน” ปัจจุบันใช้น้ำประปาภูเขา

การจัดขยะ จัดขยะโดยการขุดหลุมฝัง ถ้าขยะเต็มแต่ละบ้านจะเผาตัวเอง ไม่มีที่ทิ้งขยะรวม ซึ่งประชาชนบอกว่าเผาขยะแล้วมีกลิ่นเหม็น ทำให้ปวดศีรษะ และเป็นลมผิดเดือน ประชาชนไม่ทิ้งขยะลงแม่น้ำแดง เนื่องจากว่าต้องนำน้ำมาบริโภค สำหรับน้ำทิ้งก็จะปล่อยลงดินให้แห้งเอง

สิ่งรบกวน มีกลิ่นเหม็นจากสารเคมีที่ใช้ในการพ่นฆ่าศัตรูพืช ในไร่นา เหม็นขยะ และมีกลิ่นจี้หนู เพราะแต่ละบ้านมักจะเลี้ยงหมู มีผู้กล่าวว่า “สมัยก่อนกับสมัยนี้จี้หนูจะเหม็นแตกต่างกัน เพราะสมัยก่อนนั้นหมูกินผัก จี้หนูจึงไม่ค่อยเหม็น แต่สมัยนี้เลี้ยงด้วยอาหารจิ้งเหม็น” นอกจากนี้ยังบอกว่าเหม็นควั่นเสียดจากท่อรถไอเสีย

ปฏิทินชุมชน

ประชาชนส่วนใหญ่ปลูกข้าวเป็นพืชหลัก สลับกับการปลูกพืชล้มลุก การทำนาปีจะเริ่มประมาณช่วงฤดูฝนระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนสิงหาคม และจะไปเก็บเกี่ยวช่วงปลายปีประมาณเดือนธันวาคม หลังจากเสร็จสิ้นการทำนา ประชาชนจะปลูกพืชล้มลุก ได้แก่ ถั่วเหลือง และ กระเทียม

เดือนเมษายนมีประเพณีปีใหม่เมือง(สงกรานต์) คนที่ทำงานต่างถิ่นจะกลับบ้านในช่วงนี้

เดือน	ปฏิทินทางเศรษฐกิจ	ปฏิทินทางวัฒนธรรมและสังคม
มกราคม	ปลูกถั่วเหลือง	ตานข้าวจี ข้าวหลาม ข้าวใหม่
กุมภาพันธ์	ปลูกถั่วเหลือง	วันมาฆบูชา
มีนาคม	เก็บกระเทียม	-
เมษายน	เก็บกระเทียม	สงกรานต์ รดน้ำดำหัว
พฤษภาคม	เก็บถั่วเหลือง หว่านกล้า	-
มิถุนายน	เตรียมดำนา	สงฆ์พระธาตุแสนไห
กรกฎาคม	ปลูกข้าว	เข้าพรรษา
สิงหาคม	ปลูกข้าว	วันแม่แห่งชาติ (กิจกรรมของ รร.)
กันยายน	-	-
ตุลาคม	-	ทำบุญสลากภัต
พฤศจิกายน	ปลูกกระเทียม เกี่ยวข้าว	ลอยกระทง
ธันวาคม	เกี่ยวข้าว	-

แหล่งประโยชน์ในชุมชน

- ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานในชุมชน มี 1 แห่ง ไม่มีร้านขายยา
- มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง
- มีชมรมผู้สูงอายุ
- มีตลาดเช้า-เย็นในชุมชนบริเวณหน้าวัด 1 แห่ง

ความคิดเห็นต่อโครงการพัฒนาเมืองถ่านหินเวียงแหง

ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าหากมีการทำเหมืองถ่านหินก็จะก่อให้เกิดผลเสียแก่ชุมชน เนื่องจากจะทำให้อากาศเป็นพิษ กลัวป่าไม้จะหมดไป ต้นไม้จะแห้ง ต้นข้าวลีบ ต้นไม้ต้นหญ้าแห้งไม่อุดมสมบูรณ์เหมือนแต่ก่อน วัว-ควายจะตาย น้ำจะปนเปื้อนและทำการเกษตรไม่ดีเพราะใช้น้ำแดงในการเกษตร และน้ำจะต้องลงไปให้นา ทำให้สูญเสียทรัพยากรในหมู่บ้าน เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้เขาวงกตยังได้กล่าวเพิ่มเติมว่าถ้ามีการทำเหมืองจะทำให้มีอากาศร้อน มีฝุ่นมาก เสียงดัง ฝนที่ตกลงมาจะเป็นฝนกรด นอกจากนี้ประชาชนยังกลัวจะไม่สบาย กลัวฝุ่นละอองเข้าปอด กลัวว่าผู้สูงอายุจะเป็นโรคฝุ่นในปอด เกรงว่าการทำเหมืองจะทำให้เศรษฐกิจเปลี่ยนไป ของจะแพงขึ้น ที่สำคัญคือประชาชนหวงว่าการทำเหมืองจะมีผลต่อลูกหลานในอนาคต เกรงว่าจะเหมือนประชาชนที่แม่เมาะที่ประกาศขายบ้านเพราะอยู่ไม่ได้ ต้องไปอยู่ที่อื่น และมีผู้กล่าวว่า “เวียงแหงเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์แล้ว อยู่แบบนี้สบายแล้ว อากาศบริสุทธิ์ ความเจริญเข้ามา ผลประโยชน์ที่ได้ได้กันทั่วประเทศ ดีกับคนส่วนใหญ่ แต่ที่เสียคือคนเวียงแหง ไม่สามารถจะอพยพไปอยู่ที่ไหนได้แล้ว รถจะวิ่ง ฝุ่นจะปลิวขึ้น กำมะถันจะเกาะ ผลผลิตจะลดลง เขาจะคำนึงถึงตรงนี้ไหม ชาวไร่ชาวนาไม่ได้ประโยชน์อะไรกับเขา”

ประชาชนบางส่วนเห็นว่าการทำเหมืองจะมีประโยชน์ คือจะทำให้ลูกหลานมีงานทำ และอาจทำให้ถนนดีขึ้น มีความเจริญขึ้น

ความคาดหวังต่อการพัฒนาเมืองเวียงแหงในอนาคต

ด้านประเพณีวัฒนธรรม ต้องการให้เขาวงกตมีการอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิม เช่น ประเพณีรดน้ำดำหัว ต้องการให้มีการไปวัดในวันพระและตามเทศกาลต่างๆ ยังคงอยู่ ต้องการให้มีการไปมาหาสู่กันเหมือนเดิม ถ้ามีคนป่วยก็ให้ไปเยี่ยมเยียนซึ่งกันและกัน ต้องการให้ผู้สูงอายุได้รับการยอมรับนับถือ และต้องการให้วิหารสร้างเสร็จโดยเร็ว

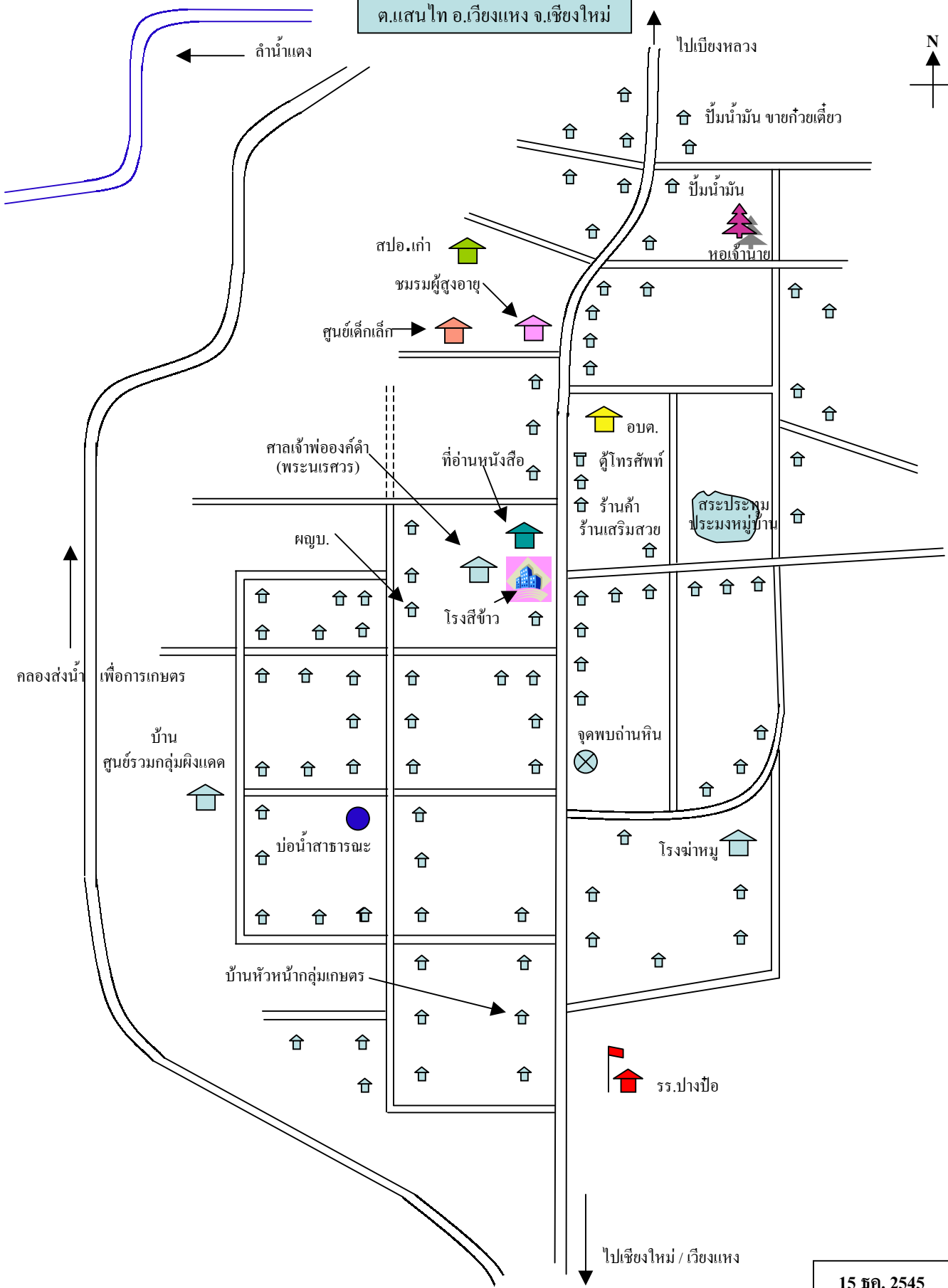
ด้านสังคม ต้องการให้ชุมชนมีทุกอย่างครบ มีโรงเรียนโดยเพิ่มอาคารในโรงเรียน มีห้องสมุดประชาชน มีสวนสาธารณะ มีไฟฟ้าตามถนน มีตู้โทรศัพท์ มีสถานีขนส่ง มีธนาคาร และมีห้างสรรพสินค้า

ด้านการเมือง ต้องการมีผู้นำที่ดี เป็นตัวแทนประชาชนและมีความเข้าใจประชาชน และต้องการให้ประชาชนในชุมชนมีความสามัคคีกัน ต้องการให้ชุมชนบ้านปางป๋อมีความเจริญ

ด้านสิ่งแวดล้อม ต้องการให้มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ มีต้นไม้เหมือนเดิม อยากให้มีเขื่อนกั้นลำน้ำแดง เพื่อการเกษตรจะได้อุดมสมบูรณ์ ต้องการให้มีฝนตกตามฤดูกาล มีการทำนา ไม่อยากให้เกิดมลพิษขึ้นในหมู่บ้าน ต้องการให้มีคนมาแนะนำเรื่องการจัดขยะ และน้ำเสีย

ด้านสุขภาพ ต้องการให้มีสถานอนามัยใกล้บ้าน มีโรงพยาบาลที่ทันสมัย มีแพทย์เพิ่มมากขึ้น มีการตรวจสุขภาพปีละ 2 ครั้งและนำยามาแจกประชาชน

แผนที่สังเขป บ้านปางป๋อ
ต.แสนไทย์ อ.เวียงแหง จ.เชียงใหม่

วิถีชุมชนของประชาชนบ้านกงลม ตำบลเมืองแหง

ประวัติชุมชน

บ้านกงลม เดิมชื่อบ้าน “กุงคำบ้านจำน้ำแดง” ก่อตั้งมานานมากกว่า 100 ปี คนกลุ่มแรกที่เข้ามาอยู่ในหมู่บ้านคือชาวบ้านที่อพยพหนีการเสียภาษีมาจากอำเภอสะเมิง (คือ พ่อเผ่าอาว และพ่อเผ่าเมืองขาว) มีเรื่องเล่าว่าหมู่บ้านมีถ้ำที่มีทองคำอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งภาษาเหนือเรียกว่า “กุงคำ” และหมู่บ้านอยู่ติดกับลำน้ำแดง ซึ่งคำว่าติดอยู่กับแม่น้ำแดงนี้ ในภาษาเหนือเรียกว่า “จำน้ำแดง” จึงเรียกบริเวณนี้ว่าบ้านกุงคำจำน้ำแดง(บ้านกุงคำปากถ้ำจำน้ำแดง) ต่อมาเมื่อได้ยืนยันว่ามีทองคำจำนวนมาก ประชาชนจึงพากันอพยพมาอยู่ที่หมู่บ้านมากขึ้น รวมทั้งคนไทยใหญ่(คนไต) ได้อพยพหนีสงครามมาจากฝั่งพม่า แต่เมื่อมีคนมาอยู่มากขึ้นไม่มีผู้ใดพบถ้ำทองคำดังกล่าว จึงเชื่อว่าถ้ำปิดเองเพราะไม่ต้องการให้สมบัติเล็ดลอดออกไป ประชาชนจึงเรียกชื่อหมู่บ้านว่า “กงลม” เพราะไม่พบทองคำตามคำเล่าลือ เป็นเพียงการโกหกเท่านั้น โดยคำว่า “ลม” ในภาษาเหนือหมายถึงโกหก

ปัจจุบันบ้านกงลมแยกเป็น 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ 2 บ้านกงลม และ หมู่ 10 บ้านกงลมใหม่ มีบ้านประมาณ 500 หลังคาเรือน ประชากรประมาณ 2,500 คน ประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวไทยพื้นเมือง และมีชาวไทยใหญ่ประมาณ 30 ครอบครัว

ในอดีตการคมนาคมต้องใช้การเดินทาง ในปี พ.ศ. 2528 เริ่มมีถนนลูกรังให้รถยนต์สัญจรไปมา ต่อมาปี พ.ศ. 2542 เริ่มมีถนนลาดยาง ในปัจจุบันมีรถประจำทางวิ่งระหว่างอำเภอเวียงแหงกับตัวเมืองเชียงใหม่ซึ่งมีทั้งรถตู้และรถประจำทาง เริ่มมีไฟฟ้าใช้ในปี พ.ศ. 2536 และเริ่มมีโทรศัพท์ใช้ในปี พ.ศ. 2538 เป็นโทรศัพท์ขององค์กรโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ปัจจุบันการติดต่อสื่อสารสามารถใช้โทรศัพท์มือถือระบบจีเอสเอ็ม ซึ่งบางพื้นที่ในหมู่บ้านมีสัญญาณ แต่บางพื้นที่ไม่มีสัญญาณ

ประเพณีและวัฒนธรรม

ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ประชาชนถือปฏิบัติ มีลักษณะเป็นการผสมผสานประเพณีของชาวไทยพื้นเมืองและชาวไทยใหญ่ โดยเห็นได้จากวิหารของวัดกงลมซึ่งเป็นวัดประจำหมู่บ้าน มีเจดีย์ทรงพม่า ประเพณีทางศาสนาที่สำคัญและถือเป็นงานใหญ่ของหมู่บ้านคือ ประเพณีทำบุญวันสงกรานต์รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ ประเพณียี่เป็ง (ลอยกระทง) การदानก้วยสลาก งานปอยหลวง งานदानข้าวใหม่ ประเพณีแห่ไม้ก้า(ไม้ค้ำ) (ประชาชนเชื่อว่าจะช่วยก้ำบ้านก้ำเมือง) งานจุดบั้งไฟ งานสงฆ์น้ำพระธาตุ ในช่วงเทศกาลเหล่านี้ประชาชนจะมาร่วมงานที่วัด นอกจากนี้ยังมีงานวันเกิดหลวงพ่อซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดกงลม และประเพณีปอยสา่งลอง หรืองานบวชลูกแก้ว (บวชสามเณร) ซึ่งเป็นประเพณีของชาวไทยใหญ่

ชาวกองลมให้ความสำคัญกับสถาบันศาสนาและครอบครัวมาก โดยทุกปีในวันสงกรานต์และวันลอยกระทง คนที่ออกไปทำงานนอกหมู่บ้านก็จะกลับมาเยี่ยมบิดามารดาและญาติผู้ใหญ่ ถือเป็นวันที่สมาชิกในครอบครัวมารวมกันมากที่สุด ประชาชนทุกหลังคาเรือนจะมาร่วมทำบุญที่วัด

สังคมและการเมือง

ในการคัดเลือกผู้นำของหมู่บ้าน ประชาชนจะเลือกคนที่เป็นลูกหลานของคนในหมู่บ้าน คุณลักษณะสำคัญที่ใช้ในการพิจารณาคือความซื่อสัตย์ ความเป็นผู้นำ และเป็นคนในชุมชน ผู้ใหญ่บ้านจากอดีตถึงปัจจุบันที่ประชาชนกล่าวถึง ได้แก่ นายดวง บุญคำ นายถวิล ลากเกิด นายประสิทธิ์ ปู้ดอินถา นายปิ่น แสนดวงดี ในปัจจุบันบ้านกองลมได้แยกเป็น 2 หมู่บ้าน คือหมู่ 2 มีนายสมบุญ อินทร์ชัย เป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 10 มีนายอุทัย เจียวพรหม เป็นผู้ใหญ่ ภายในหมู่บ้านจะมีการแบ่งกลุ่มย่อย 8 กลุ่ม โดยมีหัวหน้ากลุ่มดูแลประชาชนประมาณ 30 - 40 หลังคาเรือน

บ้านกองลม เป็นหมู่บ้านที่ประชาชนให้ความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาหมู่บ้าน เช่น ถ้ามีการซ่อมแซมถนน ก็จะมาช่วยกันทำโดยไม่คิดค่าแรง หรือถ้าบ้านไหนมีงาน เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานปอย ก็จะให้ความช่วยเหลือกันทั้งในเรื่องของแรงงานและการบริจาคข้าวของที่ตนมีอยู่ ในการเก็บเกี่ยวผลผลิต ชาวบ้านจะช่วยกันทำโดยผลัดเปลี่ยนกันไปแต่ละครอบครัว เรียกว่า “การเอามื้อ” ในอดีตพระเป็นแกนนำในการรวมกลุ่มชาวบ้าน ต่อมากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนนำในการระดมพลังประชาชน ปัจจุบันนี้มี อบต. เข้ามามีบทบาทเพิ่ม ในอดีตการเรียกระดมประชาชนใช้วิธีการตีฆ้องร้องป่าวและบอกต่อกัน ต่อมามีการใช้เครื่องขยายเสียง มีหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน หรือใช้วิธีบอกต่อผ่านทางหัวหน้ากลุ่มหรือหัวหน้าหมวด การประชุมส่วนใหญ่จะจัดที่วัด ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านจะมีผู้สูงอายุ และมรรคทายกวัดเป็นที่ปรึกษา

ประชาชนมีความนับถือและเชื่อฟังผู้นำหมู่บ้าน หลักการปกครองจะใช้หลักการประนี - ประนอมและสันติวิธี ประชาชนให้ความสำคัญกับการประชุมของผู้นำชุมชนมาก ในการประชุมแต่ละครั้งส่วนใหญ่จะมีตัวแทนของแต่ละครอบครัวจะมาร่วมประชุม ถ้ามีงานหรือการพัฒนาภายในหมู่บ้านจะใช้วิธีส่งตัวแทนกลุ่มไป หากเป็นงานใหญ่จะไปช่วยกันทุกครัวเรือน

ในอดีตประชาชนมีความรู้สึกว่าหน่วยงานราชการเป็นเจ้านาย ถ้ามีคำสั่งมาประชาชนต้องให้ความร่วมมือ เพราะกลัวการถูกลงโทษ การปฏิบัติงานในโครงการต่าง ๆ ในอดีตจะเป็นลักษณะการสั่งงานจากส่วนกลาง เดิมเวียงแหงเป็นเมืองปิดเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอเชียงดาว ข้าราชการและนักการเมืองส่วนใหญ่จะไม่เข้ามาตรวจเยี่ยมพื้นที่ในเวียงแหง การติดต่องานราชการต่าง ๆ เป็นไปด้วยความลำบาก เมื่อแยกออกมาเป็นกิ่งอำเภอเวียงแหง มีหัวหน้าส่วนราชการของตนเอง ก็เริ่มมีการเข้ามาดูแลใกล้ชิดในพื้นที่ สมาชิกผู้แทนราษฎร (สส.) เริ่มเข้ามาหาเสียงและนำของมาแจกในหมู่บ้าน นำโครงการต่าง ๆ มาสู่หมู่บ้าน ปัจจุบัน สส. มีบทบาทน้อยลง อบต. เป็นผู้มียบทบาทมากขึ้น โดย

เป็นผู้นางบประมาณต่าง ๆ มาพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งประชาชนรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะ อบต. จะเข้าใจประชาชนมากกว่าข้าราชการจากส่วนกลาง ประชาชนคิดว่าการมี อบต. มีส่วนดีมากกว่าส่วนเสีย ที่กล่าวว่ามีส่วนเสีย คือ อาจมีการเอื้อประโยชน์ให้คนกลุ่มเดียวกัน นอกจากนี้ในปัจจุบันหน่วยงานของรัฐเริ่มให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นมากขึ้น ถ้าหากจะมีโครงการใดเข้ามาในหมู่บ้าน อบต. ก็จะเรียกประชุมชี้แจงให้ประชาชนทราบ ไม่เหมือนในอดีตที่มีแต่การสั่งการ ดังนั้นประชาชนจึงมีความรู้สึกว่าการดำเนินงานของรัฐไม่ได้ใช้อำนาจที่บังคับ และประชาชนก็พร้อมที่จะให้ความร่วมมือ

ในชุมชนแบ่งเป็นฝ่ายต่างๆ ดังนี้ ฝ่ายกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ฝ่ายกิจการสาธารณสุข ฝ่ายสวัสดิการและสังคม ฝ่ายป้องกันรักษาความสงบ ฝ่ายกิจกรรมการคลัง ฝ่ายศึกษา และวัฒนธรรม ประชาสัมพันธ์ ฝ่ายกิจการสตรี และฝ่ายกิจการปกครอง ในการพัฒนาหมู่บ้านที่ผ่านมาเคยได้รับรางวัลที่ 1 ในการร่วมมือร่วมใจเดินขึ้นดอยสุเทพ ในเรื่องของการพัฒนาชุมชนด้านต่าง ๆ ยังไม่เคยได้รับรางวัล แต่เคยไปดูงานที่อำเภอสารภี

ในหมู่บ้านมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มต่าง ๆ และฝ่ายต่าง ๆ โดยแต่ละกลุ่มจะมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งและบทบาทหน้าที่รับผิดชอบต่อหมู่บ้านที่แตกต่างกันไป เช่น กลุ่มผู้สูงอายุจะรับผิดชอบเรื่องกิจกรรมของวัด เป็นกรรมการวัด กลุ่มแม่บ้านจะมีหน้าที่รับผิดชอบแขกที่มาในหมู่บ้าน ถ้าในหมู่บ้านมีงาน กลุ่มแม่บ้านจะมีหน้าที่ในการเตรียมอาหาร เตรียมถ้วยจาน กลุ่มเยาวชนจะเน้นในเรื่องการกีฬา นันทนาการต่าง ๆ นอกจากนี้มีกลุ่มทอผ้า จักสาน ทำอาหารและแปรรูป เลี้ยงสัตว์

วัดกองลมสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2460 โดยพ่อเฒ่าปัญญาเป็นผู้นำชาวบ้านมาสร้างวัดเพื่อเป็นที่บำเพ็ญกุศล อันเป็นศูนย์รวมใจของชาวพุทธทั้งเชื้อชาติไทยและเชื้อชาติไทยใหญ่ ในอดีตวัดเป็นศูนย์รวมของทุกอย่าง รวมทั้งเป็นศูนย์กลางของการเรียน ชุมชนมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาพบว่ามีวัดกองลมเป็นที่นับถือของประชาชน มีพระนักพัฒนา และเป็นวัดตัวอย่างของอำเภอ นอกจากนี้เจ้าอาวาสวัดกองลมยังเป็นเจ้าคณะอำเภอเวียงแหงอีกด้วย ประชาชนจะให้ความช่วยเหลือร่วมมือเป็นอย่างดีหากวัดมีงานหรือกิจกรรมทางศาสนา ในปัจจุบันวัดยังมีความสำคัญและยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนเช่นเดิม โดยประชาชนให้ความเห็นว่าการรับบุคคลมาบวชที่วัดกองลมนั้น ควรมีการพิจารณาคุณสมบัติของผู้ที่จะมาบวชด้วย เพราะบางครั้งบุคคลที่มาบวชอาจเป็นกลุ่มหลบหนีเข้าเมือง หรือหลบหนีคดี ซึ่งอาจจะสร้างปัญหาให้กับชุมชนได้

ด้านการศึกษา เมื่อความเจริญเข้ามาและประชาชนเพิ่มมากขึ้น จึงได้มีการสร้างโรงเรียนในปี พ.ศ. 2499 ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา ประชาชนส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนในหมู่บ้าน มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ออกมาเรียนนอกอำเภอ โดยนิยมเรียนสายอาชีพ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นไปด้วยดี โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการการศึกษา

ของโรงเรียน และเมื่อโรงเรียนมีกิจกรรมหรือต้องการความช่วยเหลือด้านแรงงาน ประชาชนจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยไม่คิดค่าแรง

สัมพันธภาพของครอบครัวในชุมชน สมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีเพียงส่วนน้อยที่มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้ง หรือถูกทอดทิ้ง ลูกหลานให้การเคารพและเลี้ยงดูผู้สูงอายุเป็นอย่างดี มีความเคารพในระบบอาวุโส ในหมู่บ้านจะมีกฎของการอยู่ร่วมกันโดยสันติ ปัจจุบันนี้ถ้าหากมีการทะเลาะกันในชุมชน จะถูกปรับฝ่ายละ 500 บาท และนำเงินนั้นมาเป็นเงินในการพัฒนาหมู่บ้าน หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยอมจะแจ้งตำรวจ

บทบาทของชาย - หญิง เมื่อประมาณ 4 - 5 ปีที่ผ่านมา ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในการเป็นกรรมการ และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระบบการปกครองท้องถิ่นทางสังคม อย่างไรก็ตามกรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่ก็ยังเป็นชายมากกว่าหญิง

การรับรู้ข่าวสาร ประชาชนส่วนใหญ่จะได้รับข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์และเสียงตามสาย มีบางส่วนที่ได้จากทางหนังสือพิมพ์ หรือเอกสารที่ทางราชการ หรือโรงพยาบาลแจกให้

ต้นทุนทางสังคมที่สำคัญ คือ การจักสาน และการทอผ้า สำหรับการทอผ้านั้นมีการสืบทอดให้ลูกหลานค่อนข้างน้อย

เศรษฐกิจ

ฐานะทางเศรษฐกิจ ครอบครัวในชุมชนส่วนใหญ่มีฐานะปานกลาง บางคนกล่าวว่าประชาชนส่วนใหญ่มีหนี้สินกับ ธกส.โดยกู้เงินเพื่อนำมาประกอบอาชีพ หรือกู้เงินมาซื้อสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น รถยนต์ มอเตอร์ไซค์ เครื่องใช้ไฟฟ้า โดยเฉพาะรถ ซึ่งบางคนเห็นว่ามิใช่ประโยชน์และจำเป็นต่อการดำรงชีพ

ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตร คือ ทำนา ทำไร่ มีคนหนุ่มสาวบางส่วนที่ไปรับจ้างที่เมืองเชียงใหม่หรือในจังหวัดอื่นๆ เช่น นิคมอุตสาหกรรมลำพูน เมื่อมีเงินติดเชื้อมออกไปสู่หมู่บ้านอื่น ๆ ประชาชนเริ่มต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น เช่น รถมอเตอร์ไซค์ โทรทัศน์ ตู้เย็น ทำให้รายจ่ายเพิ่มมากขึ้นในขณะที่รายรับเท่าเดิม รวมทั้งเริ่มมีการนำ การทำการเกษตรแผนใหม่เพื่อเพิ่มผลผลิต ดังนั้นประชาชนจึงมีการกู้เงินโดยส่วนใหญ่จะกู้เงินจาก ธกส. ทำให้ต้องการหารายได้เพิ่มขึ้นเพื่อมาชำระหนี้สิน โดยจะออกไปทำงานต่างอำเภอ นอกจากนี้ประชาชนบางส่วนในหมู่บ้านจะนิยมออกไปรับจ้างนอกอำเภอเมื่อหมดฤดูเพาะปลูกหรือเก็บเกี่ยวมากกว่ารับจ้างทำไร่ในหมู่บ้าน เนื่องจากได้ค่าแรงต่ำกว่า (ค่าตอบแทนคนงานในหมู่บ้านประมาณวันละ 80 บาท) ดังนั้นผู้ที่มารับจ้างในไร่ส่วนใหญ่จึงเป็นชาวไทยใหญ่

บ้านกองลมมีพื้นที่ที่ใช้ในการทำเกษตรกรรมประมาณ 300 ไร่ โดยยึดที่ป่ากร้างและถางป่าเพื่อนำมาทำสวน จนได้สิทธิ์ครอบครองเป็นที่ดินของตนเอง ประชาชนส่วนใหญ่ทำกินในที่ดินของ

ตนเอง การเช่าที่ทำกินมีน้อย และการเช่าที่เป็นการเช่าโดยการแบ่งปันผลผลิต ไม่ใช่การเช่าโดยการจ่ายค่าเช่าเป็นเงิน ปัญหาที่พบคือ ประชาชนส่วนหนึ่งนำที่ดินไปขายให้นายทุน และมีการไปบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อที่จะครอบครองที่ดินทดแทนส่วนที่ขายไป

การค้าขาย ในอดีตพ่อค้า แม่ค้ามีไม่มาก การค้าขายจะเป็นลักษณะหาบเร่ขายตามหมู่บ้านต่างๆ จำนวนร้านค้าในหมู่บ้านมีไม่มาก ปัจจุบันมีร้านค้ามากขึ้น เกิดการแข่งขัน ทำให้รายได้จากการค้าขายของแต่ละร้านลดลง

ปัจจุบันหน่วยงานของรัฐมีการส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้าร่วมโครงการหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล กลุ่มผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นมีหลายกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มจักสานดำเนินการโดยชมรมผู้สูงอายุ รายได้ประมาณ 40 - 50 บาทต่อคนต่อวัน กลุ่มสตรีทอผ้าทำผ้าทอหลายชนิด เช่น ผ้าทอพื้นเมือง ผ้าทอกระเหรี่ยง กลุ่มถนอมอาหารทำน้ำพริกถ้วยทราย (น้ำพริกทำจากกระเทียมและถั่วเน่าแฉะ เป็นน้ำพริกพื้นบ้าน) น้ำพริกปลา โดยจะทำเฉพาะเวลาว่างงานประจำปีของหมู่บ้านหรือของอำเภอ เนื่องจากประชาชนเกรงว่าถ้าผลิตออกมาแล้วจะไม่มีที่ขาย

กองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านมีหลายกองทุน โดยแต่ละกองทุนจะมีการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิก และมีเงินทุนหมุนเวียนให้สมาชิกกู้ยืม ประชาชนส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของกองทุนใดกองทุนหนึ่ง หรือเป็นสมาชิกมากกว่าหนึ่งกองทุน กองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน ได้แก่

- กองทุนเงินล้าน เป็นกองทุนหมู่บ้านหนึ่งล้านบาท มีคณะกรรมการดำเนินงานบริหารกองทุนมี อบต. กับคณะกรรมการหมู่บ้านร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน

- กองทุนเงินแสน เป็นกองทุนสำหรับเกษตรกร เริ่มต้นมีทุนหมุนเวียน 100,000 บาท ได้จากจังหวัด โดยจ่ายเงินผ่าน อบต. ซึ่งจะให้เกษตรกรที่รวมกลุ่มดำเนินการ (กลุ่มเลี้ยงหมู 25,000 บาท ถนอมอาหาร 25,000 บาท ทอผ้า 25,000 บาท และจักสาน 25,000 บาท) ยืมเงินเพื่อไปดำเนินการโดยไม่คิดดอกเบี้ย

- กองทุน กขคจ. ขณะนี้มีทุนดำเนินการ 280,000 บาท เป็นกองทุนสงเคราะห์ไม่ผ่าน อบต.

- กองทุนฌาปนกิจศพ เพื่อช่วยเหลือในเวลาที่มีคนเสียชีวิตจะมีเงินสะสมจากสมาชิกให้

นอกจากนี้ยังมีกองทุนอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน(อปพร.) กองทุนหมู่บ้าน และกองทุนสมาชิกสหกรณ์

สาธารณสุข

ในอดีตโรคที่พบมากในบ้านกองลม คือ ไข้ป่า (มาลาเรีย) ซึ่งจะรักษาโดยใช้สมุนไพรในป่า วิธีการใช้สมุนไพรเหล่านี้ได้มาจากการบอกต่อกันมาถึงคุณสมบัติของสมุนไพรแต่ละชนิด ในอดีตประชาชนส่วนใหญ่เชื่อว่าการเจ็บป่วยหรือไม่สบายเกิดจากการกระทำของผี ในหมู่บ้านมีหมอเมือง

(หมอพื้นบ้าน) ที่รักษาโดยการเป่าคาถา การทำคลอดจะนิยมทำคลอดกับแม่จิ้ง(หมอดำแย) หรือ ปัจจุบันประชาชนเชื่อถือในการรักษาของแพทย์แผนปัจจุบัน หมอเมืองมีจำนวนลดลง เนื่องจากไม่มีผู้สืบทอด โรคที่เป็นปัญหาสาธารณสุขในหมู่บ้านคือโรคเอดส์ ซึ่งมีคนเสียชีวิตกันมากในปี 2541-2542 ปัจจุบันนี้ลดลงแล้ว ซึ่งทางโรงพยาบาลได้ให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์แก่ประชาชน นอกจากนั้นในหมู่บ้านมีชมรมให้การช่วยเหลือผู้ป่วยโรคเอดส์

ชุมชนเริ่มมีสถานอนามัยเมื่อประมาณ 20 ปีที่แล้ว ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2530 จึงได้มีโรงพยาบาลเวียงแหง เป็นโรงพยาบาลประจำอำเภอ มีแพทย์ประจำ ในปัจจุบันถ้าไม่สบาย ส่วนใหญ่ประชาชนจะมารักษาที่โรงพยาบาล แต่ถ้าไม่หาย ก็จะกลับมารักษาแบบพื้นเมืองหรือทางไสยศาสตร์ ประชาชนคิดว่าในสมัยก่อนโรคไม่ค่อยมากเหมือนในปัจจุบัน คิดว่าเนื่องมาจากพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป เช่น การรับประทานอาหารที่มีผงชูรส จึงทำให้คนในปัจจุบันเจ็บป่วยได้ง่ายกว่าคนในอดีต

ประชาชนมีความพอใจในบริการของโรงพยาบาล ถึงแม้ในอดีตจะเคยมีปัญหาเรื่องเรียนเรื่องพฤติกรรมการให้บริการของเจ้าหน้าที่อยู่บ้าง แต่ทางโรงพยาบาลได้มีการปรับปรุงให้ดีขึ้น สิ่งที่ประชาชนยังรู้สึกว่าเป็นปัญหาคือ ความเพียงพอของเจ้าหน้าที่ ประชาชนคิดว่าบุคลากรในโรงพยาบาลมีน้อย ประกอบกับมีชาวต่างด้าวเข้ามาใช้บริการด้วย ทำให้การบริการล่าช้า และมักจะรอนาน แต่ในด้านวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ก็ดีขึ้นกว่าสมัยก่อนมาก

นอกจากนี้โรงพยาบาลได้ให้ความสนใจต่อผู้สูงอายุเป็นอย่างดี มีการตรวจสุขภาพให้ผู้สูงอายุ จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุทราบภาวะสุขภาพของตนเอง ในขณะเดียวกันก็ได้รับการส่งเสริมความรู้ในเรื่องการดูแลตนเอง และได้รับคำแนะนำในเรื่องการออกกำลังกายง่ายๆ เช่น การเดิน ออกกำลังกายรอบๆบ้าน การเดินแอโรบิก ไม่สูบบุหรี่หรือเสพยา นอกจากนี้พบว่าในปัจจุบันโรงพยาบาลมีการส่งเสริมให้ใช้สมุนไพรมากขึ้น มีผู้สูงอายุบางคนที่มีความรู้ด้านหมอเมือง ได้ปรุงยาจากสมุนไพรที่หาได้ตามป่า หรือปลูกที่บ้านและส่งขายให้ทางโรงพยาบาล

สำหรับสิทธิการรักษาพยาบาล ประชาชนส่วนใหญ่มีบัตรทอง 30 บาท แต่บางคนมีความกังวลว่าถ้าทุกคนไปรักษาที่โรงพยาบาล ก็จะทำให้ทางโรงพยาบาลมีงบประมาณไม่เพียงพอในการรักษา และบางครั้งประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับการใช้บริการบัตรทอง 30 บาท ทำให้ประสิทธิภาพในการรักษาน้อยลงเมื่อเทียบกับการรักษาในระบบเดิม

แหล่งน้ำและทรัพยากรธรรมชาติ

ในอดีตแหล่งน้ำดื่มน้ำใช้และน้ำเพื่อการเกษตรได้จากลำน้ำแดง และลำน้ำสาขา คือ ลำน้ำห้วยไคร้ ลำน้ำแม่หาด และลำน้ำห้วยผักห้า น้ำแดงจะมีน้ำเพียงพอตลอดปี แต่ในปัจจุบันบางปีในช่วงเดือนมีนาคม-เมษายน น้ำจะแห้ง รวมทั้งปริมาณของน้ำบ่อตื้นลดลงกว่าปกติ

ในอดีตประชาชนมีการหาของป่าและสัตว์ป่าเพื่อนำไปแลกอาหารและของใช้ ต่อมาเมื่อมีความเจริญมากขึ้น มีชลประทาน และกรมป่าไม้ เริ่มมีการออกกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในการเข้าไปหาของป่า รวมทั้งเมื่อมีทางรถตัดผ่าน การตัดไม้ทำลายป่ามีมากขึ้น ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของป่าบางส่วนเสียไป สัตว์ป่าลดลง สัตว์ป่าที่เคยพบ เช่น ช้าง กวาง เสือ ในปัจจุบันไม่มีใครพบในป่าใกล้ ๆ หมู่บ้านอีกเลย อย่างไรก็ตามประชาชนยังมีการไปหาของป่าตามฤดูกาล

สืบเนื่องมาจากปัญหาการลดลงของสัตว์น้ำ ประชาชนจึงได้มีมาตรการอนุรักษ์ปลา โดยกำหนดเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลา เป็นช่วงๆ ของลำน้ำแดง และมีการออกกฎหมายห้ามจับปลาในเขตอนุรักษ์โดยเด็ดขาด

สุขภาพสิ่งแวดล้อม

น้ำดื่ม น้ำใช้ ในอดีตประชาชนสามารถดื่มน้ำจากลำน้ำแดงและนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน แต่เมื่อความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ลดลง ทำให้ลำน้ำมีน้ำน้อยลงแต่ขุ่นมากขึ้น และจากการที่มีการใช้สารเคมีทางการเกษตร ทำให้ประชาชนไม่กล้าดื่มน้ำจากลำน้ำแดงอีกต่อไป ในปัจจุบันประชาชนในบ้านกองลมส่วนใหญ่ดื่มน้ำจากน้ำบ่อต้นหรือน้ำฝน โดยไม่มีการปรับปรุงคุณภาพน้ำ เพราะเชื่อว่าน้ำบ่อสะอาดเพียงพอ และน้ำประปาหมู่บ้านที่ได้จากน้ำตกแม่หาด แต่มีบางครั้งบ่อที่ซื้อน้ำดื่มบรรจุขวด ส่วนน้ำใช้ได้มาจากลำน้ำแดง น้ำบ่อต้น และน้ำประปา โดยประปาในหมู่บ้านจะเปิดให้บริการเวลา 8.00-16.00 น. คิดค่าบริการเดือนละ 20 บาทต่อหลังคาเรือน

การกำจัดขยะ ในอดีตประชาชนกำจัดขยะโดยการเผาหรือฝังในที่ดินของตนเอง ปัจจุบันจะทิ้งลงถังขยะและมีรถมาเก็บไปกำจัด บางครอบครัวยังมีการเผาหรือฝังขยะอยู่ ประชาชนพูดถึงปัญหาเกี่ยวกับขยะว่า “รถไม่ได้มาทุกวัน ทำให้มีกลิ่นขยะรบกวน ขยะสมัยก่อนไม่ค่อยมีอันตราย เป็นขยะธรรมชาติ แต่ปัจจุบันขยะมีพิษมากขึ้น” สำหรับน้ำทิ้งจากบ้านเรือนจะปล่อยทิ้งลงดินและปล่อยให้ซึมไปเองตามธรรมชาติ ส่วนเศษอาหารที่เหลือจะนำไปเลี้ยงสัตว์ เช่น หมู หรือสุนัข

ปัญหาความเดือดร้อนรำคาญ ในอดีตไม่ค่อยมี ต่อมาเมื่อมีถนนลูกรังทำให้มีฝุ่น แต่เมื่อมีถนนลาดยางฝุ่นก็ลดลง ปัญหาที่พบในปัจจุบัน คือ เสียงดังจากรถ กลิ่นเหม็นจากสารเคมีทางการเกษตรซึ่งมีบ้างแต่ไม่ทุกวัน และกลิ่นจี้หมูก็มีบ้างแต่แก้ไขได้ เพราะเป็นเพื่อนบ้านกัน สามารถพูดคุยกันได้ และแต่ละบ้านไม่ได้เลี้ยงหมูเป็นจำนวนมาก กลิ่นจึงไม่ค่อยเหม็นมาก

แหล่งประโยชน์ในชุมชน

- โรงเรียนในบ้านกองลมมี 3 แห่ง คือ

: โรงเรียนบ้านกองลม รับเด็กเล็กอนุบาล ถึงประถมศึกษาปีที่ 6

: โรงเรียนเวียงแหงวิทยาคม มีชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6

: โรงเรียนเวียงแหงปริยัติศึกษา สำหรับสอนพระและเณร

- สถานเลี้ยงเด็ก ในหมู่บ้านมีสถานเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน 1 แห่ง
- สถานบริการสุขภาพของชุมชนมีโรงพยาบาล 1 แห่ง คือ โรงพยาบาลเวียงแหง
- สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ตั้งอยู่ในเขตบ้านกงลม

ไม่มีคลินิก ไม่มีร้านขายยาขนาดใหญ่แต่มียาสามัญประจำบ้านขายตามร้านขายของชำทั่วไป นอกจากนี้ยังพบว่าบางร้านมีการจำหน่ายยาต้องห้ามทั้งที่ไม่มีความรู้ เช่น ยาที่ใช้รักษาโรคมาลาเรีย ซึ่งทำให้เชื้อมาลาเรียเกิดการดื้อยาได้

- มีตลาดที่หมู่บ้าน 2 เป็นตลาดขายของเวลาเช้าและเย็น มีตลาดนัดในวันศุกร์ ที่หน้าสหกรณ์อำเภอ และมีตลาดนัดตอนเช้าวันพฤหัสบดี

ปฏิทินชุมชน

ประชาชนส่วนใหญ่ปลูกข้าวเป็นพืชหลักสลับกับการปลูกพืชล้มลุก การทำนาปีจะเริ่มประมาณช่วงฤดูฝน ระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนสิงหาคม และจะเก็บเกี่ยวช่วงปลายปี หลังจากเสร็จสิ้นการทำนา ประชาชนจะปลูกพืชล้มลุก ได้แก่ ถั่ว หอม กระเทียม ยาสูบ

เดือนเมษายนเป็นเดือนประเพณีสงกรานต์ หรือปีใหม่เมือง ประชาชนถือเป็นช่วงพักผ่อน คนที่ทำงานต่างถิ่นจะกลับบ้านในช่วงนี้

เดือน	ปฏิทินทางเศรษฐกิจ	ปฏิทินทางวัฒนธรรมและสังคม
มกราคม	เตรียมที่ดินสำหรับการเกษตร ออกไปทำงานนอกหมู่บ้านกันมากที่สุด	ขึ้นปีใหม่ ประเพณีกินวอของชาวเขาเผ่า ลีซอ
กุมภาพันธ์	ปลูกยาสูบ หอม กระเทียม ออกไปทำงานนอกหมู่บ้านกันมากที่สุด	ประเพณีกินวอของชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง ตานข้าวใหม่
มีนาคม	เตรียมที่ดินสำหรับปลูกข้าวโพด และข้าว ออกไปทำงานนอกหมู่บ้านกันมากที่สุด	ปอยส่างลอง (บวชลูกแก้ว)
เมษายน	เก็บยาสูบ ถั่ว หอม กระเทียม	ประเพณีสงกรานต์ รดน้ำดำหัว สงกรานต์พระธาตุแสนไห แห่ไม้ก้ำ
พฤษภาคม	เก็บยาสูบ ปลูกข้าวไร่ ขุดลอกเหมืองฝาย เตรียมที่ดิน ไถนาเพื่อ ทำการปลูกข้าว	งานบุญบั้งไฟ
มิถุนายน	เก็บยาสูบ ปลูกข้าว	สงกรานต์พระธาตุแสนไห
กรกฎาคม	ปลูกข้าว ถั่วฝักยาว บวบ	เข้าพรรษา
สิงหาคม	ปลูกข้าว	-
กันยายน	เตรียมที่ดินปลูก หอม กระเทียม เก็บเกี่ยวข้าวไร่	-
ตุลาคม	เกี่ยวข้าว	ตานก๋วยสลาก (ปอยสลากภัต)
พฤศจิกายน	เกี่ยวข้าว ทำส่วนกระเทียม ปลูกถั่ว เหลือง	ลอยกระทง งานปอยเทียนของชาวไทยใหญ่
ธันวาคม	เกี่ยวข้าว	ทำบุญวันเกิดหลวงพ่อ

ความคิดเห็นต่อโครงการพัฒนาเมืองถ่านหินเวียงแหง

ประชาชนบ้านกองลมส่วนใหญ่ไม่ต้องการให้มีการทำเหมือง โดยมีความเห็นว่าประโยชน์ที่ได้รับจะเป็นของคนส่วนใหญ่ในประเทศ แต่คนที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจะเป็นคนเวียงแหง เนื่องจากเวียงแหงเป็นเมืองแอ่งกะทะ เมื่อได้รับมลพิษแล้วก็จะวนเวียนอยู่ภายในอำเภอเวียงแหง ผลกระทบที่

ประชาชนกังวลว่าจะเกิดขึ้นกับชาวเวียงแหง ได้แก่ การขุดเหมืองจะทำให้เส้นทางน้ำเปลี่ยนไป น้ำจะไหลไปข้างที่ขุดทำเหมือง ประชาชนกล่าวว่า“การทำเหมืองจะทำให้น้ำแดงที่เป็นกระดูกสันหลังของคนเวียงแหงเหือดแห้งไป ไม่มีน้ำใช้” นอกจากนี้ประชาชนคิดว่าการทำเหมืองจะทำให้พื้นที่ของป่าไม้ลดลง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อฤดูกาล ทำให้ฝนไม่ตก ทำให้สูญเสียแหล่งต้นน้ำ และทำให้ชาวเวียงแหงสูญเสียแหล่งทำกิน กล่าวว่ามีพืชผักที่สามารถเก็บกินได้ตามธรรมชาติหรือปลูกไว้กินเองจะถูกปนเปื้อนด้วยสารพิษ

นอกจากนี้ประชาชนกังวลว่าจะเป็นโรคระบบทางเดินหายใจที่เกิดจากการขนแร่ผ่านหมู่บ้าน กล่าวโรคที่เกิดจากฝุ่นแร่ รวมทั้งอุบัติเหตุที่อาจจะเกิดขึ้น และกลัวโรคระบาดที่มาจากต่างถิ่น บางคนกล่าวว่า “ปัญหาเหล่านี้จะมีใครรับรองสุขภาพให้กับชาวเวียงแหงได้บ้าง”

ประชาชนมีความวิตกกังวลต่อความเป็นอยู่และความสุขของตนเอง เกรงว่าความสุขที่มีอยู่ในปัจจุบันจะเปลี่ยนไปหากมีคนจากที่อื่นมาอยู่มากขึ้น เกรงว่าประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาจะถูกวัฒนธรรมสมัยใหม่เข้ามาครอบงำ กล่าวว่าจะไม่มีที่ทำมาหากิน กล่าวการสูญเสียอาชีพ เป็นห่วงการทำมาหากินของลูกหลานในอนาคต และถ้าหากจะต้องอพยพโยกย้ายไม่รู้จะไปอยู่ที่ไหน และไม่สามารถนำมาบริโภคได้ บางคนบอกว่า “วิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมเป็นอย่างไร ขอให้เป็นอย่างนั้นตลอดไป ไม่ต้องมีสิ่งรบกวน อากาศไม่เป็นพิษ ผู้คนไม่ต้องแก่งแย่งชิงดีกัน สิ่งนี้คือสิ่งที่ผมต้องการ ไม่ต้องมีเหมืองแร่ เราก็อยู่กันได้”

บางคนบอกว่า “ประชาชนยังอยู่กับความหวาดกลัว เพราะไม่แน่ใจระบบราชการ และเวียงแหงเป็นเมืองอิทธิพลเงียบ” สิ่งที่ประชาชนต้องการคือได้รับข้อมูลที่ถูกต้องไม่ปิดบัง ต้องการให้มีการพาไปดูงานทั้งในด้านดีและด้านเสีย โดยที่ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมไม่ใช่เฉพาะผู้นำ และในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ไม่ควรพูดอย่างเดียว แต่ควรติดบอร์ด ติดป้าย ให้ทุกคนรับรู้ และขอให้มีการแจกเอกสารด้วย

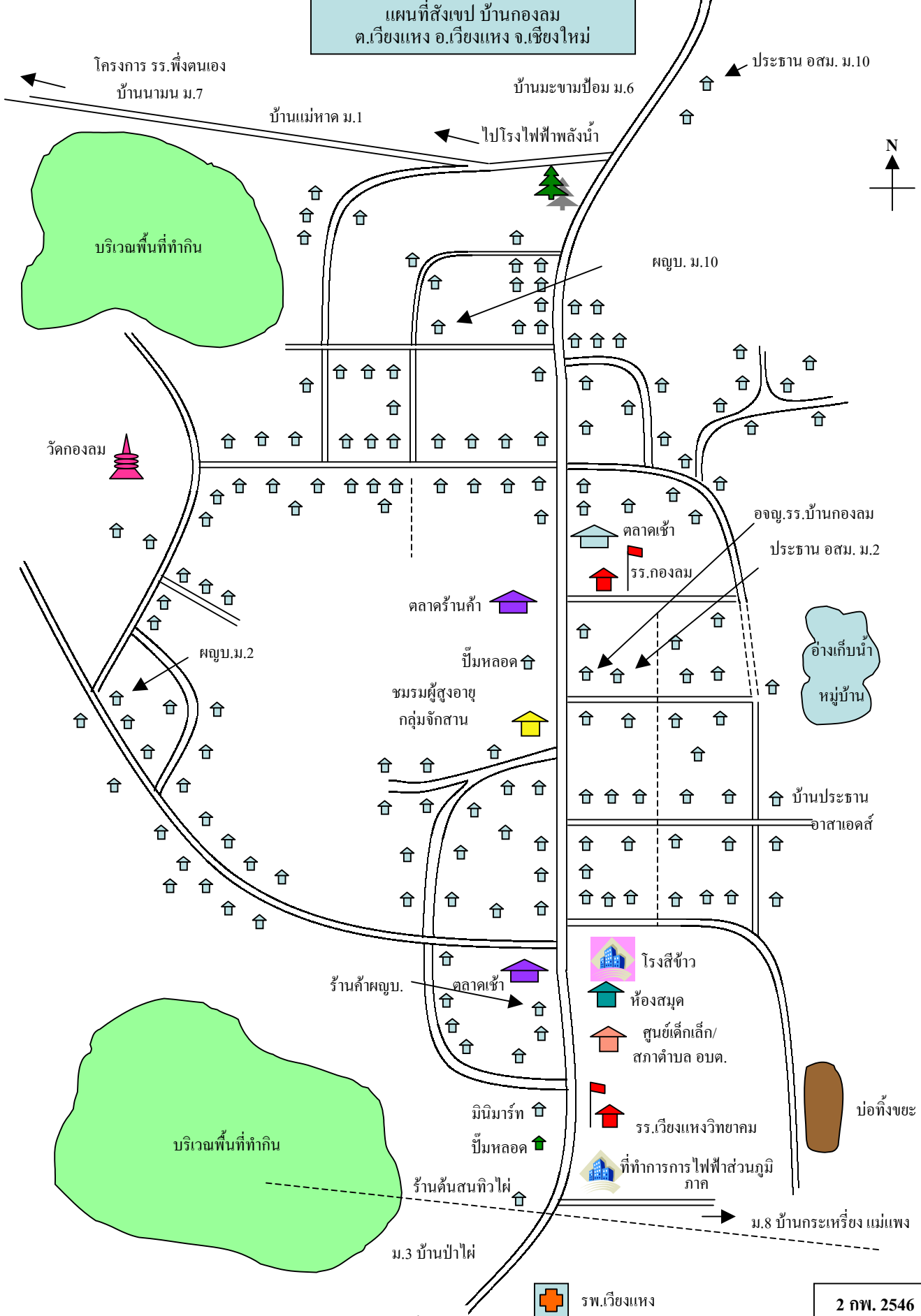
ความคาดหวังต่อการพัฒนาเมืองเวียงแหงในอนาคต

ด้านประเพณีและวัฒนธรรม ต้องการให้อยู่กันแบบพี่น้อง มีการยอมรับและเข้าใจกัน มีวัดเป็นศูนย์รวมของจิตใจ ควรมีการรักษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ไว้ ควรแต่งกายสุภาพ ไม่ใส่เสื้อสายเดี่ยว

ด้านสังคม ต้องการให้เมืองเวียงแหงมีความเจริญ เช่น มีโรงงาน มีเทคโนโลยีต่างๆ ที่ทันสมัย เช่น มีคอมพิวเตอร์

ด้านสิ่งแวดล้อม ต้องการให้เมืองเวียงแหงมีฝนตกตามฤดูกาล มีแม่น้ำใส อากาศสดใส มีภูเขา ต้นไม้ใหญ่ มีป่าไม้ มีดินและน้ำที่อุดมสมบูรณ์ มีของกินของใช้อย่างธรรมชาติ รวมทั้งปลอดมลพิษ เช่น พืช ป่า เห็ด และหน่อไม้ และมีสัตว์ป่านานาชนิด

แผนที่สังเขป บ้านกองลม
ต.เวียงแหง อ.เวียงแหง จ.เชียงใหม่

ข้อมูลสุขภาพของประชาชนเชียงใหม่

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่โรงพยาบาล รายงานของคณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขอำเภอเวียงแหง (2544) และรายงานการเฝ้าระวังโรคติดต่อ โรงพยาบาลเวียงแหง (2545) พบว่าอำเภอเวียงแหงมีโรงพยาบาลชุมชนขนาด 30 เตียง จำนวน 1 แห่ง สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ จำนวน 1 แห่ง สถานีอนามัย จำนวน 3 แห่ง และสถานบริการสาธารณสุขชุมชน จำนวน 1 แห่ง

บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข ได้นำเสนอในตารางดังต่อไปนี้

ตารางแสดงจำนวนและอัตราส่วนต่อประชากรของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข

บุคลากร	จำนวน	อัตราส่วนต่อประชากร
แพทย์	2	1:11,296
ทันตแพทย์	1	1:22,592
เภสัชกร	2	1:11,296
เจ้าหน้าที่บริหารสาธารณสุข	4	4:5,648
นักวิชาการสาธารณสุข	1	1:22,592
พยาบาลวิชาชีพ	16	1:1,412
เจ้าพนักงานของรัฐ	9	1:2,824
พยาบาลเทคนิค	3	1:7,530
เจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข	1	1:22,592
เจ้าพนักงานเภสัชกรรม	1	1:22,592
เจ้าพนักงานวิทยาศาสตร์การแพทย์	1	1:22,592
เจ้าหน้าที่รังสีการแพทย์	1	1:22,592
เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน	5	1:4,518
พนักงานสุขภาพชุมชน	1	1:22,592

ที่มา: รายงานของคณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขอำเภอเวียงแหง เรื่องผลการดำเนินงาน

พัฒนาสาธารณสุข อำเภอเวียงแหง ปีงบประมาณ 2544

- อัตราการเกิดมีชีพ 17.88 : 1,000 อัตราตาย 4.79: 1,000 อัตราการเกิดไร้ชีพ 21.53 : 1,000

ทารกตาย 2.39 : 1,000 และการตายของเด็กต่ำกว่า 5 ปี 20.83 : 1,000

- โรคจากรายงานการเฝ้าระวังโรคจากผู้มารับบริการ ในสถานบริการ รวมโรงพยาบาลและสถานี่

อนามัยทุกแห่ง อำเภอเวียงแหง พบอัตราป่วยต่อแสนประชากรด้วยโรคดังต่อไปนี้ ท้องเดิน 3,418.73 ไทฟอยด์ 1,158 เชื้อตาขาวอีกเสบ 843.75 มาลาเรีย 686.37 และปอดอักเสบ 616.42

- โรคที่เป็นสาเหตุการเจ็บป่วย 10 อันดับแรกของผู้ป่วยนอกที่มารับบริการที่โรงพยาบาลเวียงแหง คือ โรคระบบทางเดินหายใจ โรคระบบย่อยอาหารรวมโรคในช่องปาก โรคระบบไหลเวียนเลือด โรคระบบกล้ามเนื้อรวมโครงสร้างและเนื้อเยื่อเสริม อาการและอาการแสดงผิดปกติที่ไม่สามารถจำแนกโรคได้ โรคติดเชื้อและปรสิต โรคผิวหนังและเนื้อเยื่อใต้ผิวหนัง โรคระบบสืบพันธุ์ร่วมปัสสาวะ

โรคเกี่ยวกับต่อมไร้ท่อ โภชนาการและเมตาบอลิซึม และภาวะแปรปรวนทางจิตและพฤติกรรม

- ปัญหาโรคมาลาเรีย พบว่าโรคมาลาเรีย เป็นสาเหตุการเจ็บป่วยใน 5 อันดับแรก อัตราป่วยด้วย

ไข้มาลาเรียลดลงแต่ก็ยังพบอยู่ (5.08 : 1,000) ทั้งนี้เนื่องจากอำเภอเวียงแหงอยู่ติดกับชายแดนพม่า มีคนผ่านด่านเข้าออกเป็นประจำ พบว่าจำนวนผู้ป่วยมาลาเรียที่มารับบริการที่โรงพยาบาลเวียงแหง ในปี 2541-2544 มีดังนี้ ผู้ป่วยมาลาเรียที่เป็นคนไทยมีจำนวน 182 306 83 และ 66 ตามลำดับ ในขณะที่ผู้ป่วยมาลาเรียที่เป็นคนต่างชาติในพื้นที่มีจำนวน 156 106 60 131 ตามลำดับ และพบ ผู้ป่วยมาลาเรียที่เป็นคนต่างชาตินอกพื้นที่ มีจำนวน 403 734 328 และ 345 ตามลำดับ

- ปัญหาการติดเชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์ พบว่า มีผู้ติดเชื้อมากขึ้น กล่าวคือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541

2542 2543 และ 2544 มีผู้มารับการตรวจเลือดที่ รพ. เวียงแหง จำนวน 451 477 566 และ 657 คนตามลำดับ พบผู้มีผลเลือดบวก จำนวน 54 41 47 และ 64 ราย ตามลำดับ โดยกลุ่มที่พบมากที่สุดคือกลุ่มรับจ้าง (ร้อยละ 47) รองลงมาคือกลุ่มเกษตรกร (ร้อยละ 40)

- ปัญหาโภชนาการ พบว่ามีกลุ่มเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ขาดสารอาหาร กล่าวคือ เด็กในเขตพื้นที่ราบ

(จำนวน 467 คน) ขาดสารอาหารระดับ 1 คิดเป็น ร้อยละ 28.75 ระดับ 2 ร้อยละ 6.36 ขณะที่กลุ่มเด็กในเขตพื้นที่สูง(จำนวน 300 คน) ขาดสารอาหารระดับ 1 ร้อยละ 18.33 และระดับ 2 ร้อยละ 4.78 โดยทั้งนี้จำนวนเด็กที่ได้รับการชั่งน้ำหนักในเขตพื้นที่ราบมี ร้อยละ 84.16 และพื้นที่สูงมี ร้อยละ 83.67

- ปัญหาอุบัติเหตุพบว่ามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นกว่าปีที่ผ่านมา กล่าวคือในปี 2542 2543 และ

2544 มีจำนวนผู้ที่ได้รับอุบัติเหตุจำนวน 164 263 และ 270 คน ตามลำดับ โดยเป็นอุบัติเหตุจราจร จำนวน 62 118 และ 114 คน ตามลำดับ ซึ่งสาเหตุของการเกิดการบาดเจ็บมากที่สุดคือไม่สวมหมวกนิรภัย

- ปัญหาด้านทัศนสาธารณสุข พบว่าร้อยละ 36.17 มารับการบริการถอนฟัน ร้อยละ 33.45 มา

รับบริการอุดฟัน กลุ่มที่มารับบริการมากที่สุดคือ กลุ่มเด็กชายอายุ 6 – 12 ปี ร้อยละ 40 ซึ่งจากผลการดำเนินงาน พบว่ามีผู้มารับบริการมากกว่าปีที่ผ่านมา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของสุขภาพในช่องปากมากขึ้น อีกประการหนึ่งอาจจะเป็นเพราะประชาชนสามารถเข้าถึงบริการทันตกรรมได้สะดวกขึ้น เนื่องจากมีเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุขประจำอยู่ที่สถานีอนามัย ประกอบกับการให้บริการเน้นการให้บริการเชิงรุก โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กนักเรียนที่เน้นด้านการส่งเสริมป้องกัน และการเฝ้าระวังมากขึ้น

ปัญหาการให้บริการ เนื่องจากอำเภอเวียงแหงมีชายแดนติดกับประเทศพม่า (นโยบายการเปิดพรมแดน) ทำให้มีการลักลอบของประชาชนจากประเทศพม่าเป็นจำนวนมาก และมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งบุคคลเหล่านี้ ไม่ได้ขึ้นทะเบียน และเมื่อมารับรักษาในสถานบริการไม่สามารถชำระค่ารักษาพยาบาลได้ ในปี 2544 มีผู้มารับบริการ 5,246 ครั้ง คิดเป็นเงิน 1,468,057 บาท แต่โรงพยาบาลก็ยังคงอยู่ได้เนื่องจากมีเงินบริจาคจาก UNICEF

สาเหตุของการส่งต่อผู้ป่วย เนื่องจากจากผู้ป่วยที่มารับการรักษามีอาการหนัก และบางส่วนญาติต้องการพาไปรักษาที่อื่น และบางส่วนเป็นคนไข้เก่าที่โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ และโรงพยาบาลสวนปรุง (อัตราการส่งต่อผู้ป่วย = 1.15 / วัน)

สำหรับเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลจะทำงานกันแบบพี่แบบน้อง ไม่มีการแบ่งแยกว่าเป็นตำแหน่งใด เจ้าหน้าที่เป็นกันเองกับประชาชนดี ส่วนใหญ่ประชาชนที่เป็นคนดั้งเดิมจะเกรงใจเจ้าหน้าที่อย่างไรก็ตามมี บางกลุ่มที่มีก็จะเรียกร้องสิทธิที่จะได้รับบริการ โดยเฉพาะพวกที่มีฐานะก็จะมีการเรียกร้องสิทธิมากขึ้น “เหมือนพวกหนึ่งแหย่บ่อเคยพองพองโดนน้ำก็พองขึ้น” ส่วนบางรายไม่มาโรงพยาบาลเพราะกลัวเสียเงิน บางรายที่มารับบริการที่โรงพยาบาลต้องใช้เวลาทั้งวันเพราะเดินทางโดยการเดิน การให้บริการเชิงรุกทำได้ค่อนข้างลำบาก เนื่องจากการเดินทางทุรกันดารและไกลมาก แต่ก็ได้จัดบริการเชิงรุกให้เพราะถ้าไม่ให้บริการเชิงรุก กลุ่มคนเหล่านี้จะไม่มารับบริการ สำหรับบริการที่ให้ เช่น บริการฉีดวัคซีน การตรวจภายใน การคุมกำเนิด

ความเชื่อในการดูแลสุขภาพ

กลุ่มชาวเขา มีวิธีการรักษาโดยการดึงผิวหนังบริเวณที่เป็นเนื้ออ่อนให้เป็นรอย ซึ่งเรียกว่า “จี้กษาน” พวกนี้จะรักษาโดยการเป่าน้ำมันต์ มีบางรายจะมาประกอบพิธีในโรงพยาบาล หรือบางรายก็

ขออนุญาตลาไปประกอบพิธีที่บ้าน พวกที่ถูกไฟไหม้หรือกระดูกหักก็จะต่อกระดูกโดยการ “ดัดเปลวไฟ”

ประชาชนในอดีตรับสุขภาพแข็งแรง เพราะรับประทานผักสมุนไพรเป็นหลัก ไม่ได้รับประทานอาหารที่ไม่มีประโยชน์ คนเฒ่าคนแก่สมัยก่อนคิดว่าเงินไม่ใช่สิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต เพราะมีทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถใช้ในการดำรงชีวิตอย่างอุดมสมบูรณ์ เช่น ในอดีตลำน้ำแดงมีกุ้งตัวใหญ่มาก เด็ดวันไหนได้ยาก

ส่วนใหญ่ประชาชนมีสุขภาพจิตดี แต่มีกลุ่มกะเหรี่ยงซึ่งมักจะมีอารมณ์ค่อนข้างอ่อนไหว มีความวิตกกังวลมาก และมักพบว่ากลุ่มนี้มีการฆ่าตัวตายมากกว่ากลุ่มอื่น ส่วนคนที่อยู่ในเขตอำเภอจะพบว่ามีความหอบจากอารมณ์ (hyperventilation syndrome) กันมาก

บทที่ 3

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาวิถีชุมชนของประชาชนเวียงแหงในบ้านห้วยไคร้ บ้านม่วงป้อก บ้านปางป้อ และบ้านกองลม สรุปได้ดังนี้

ลักษณะของประชาชน

ประกอบด้วยชาวไทยพื้นเมือง ไทยใหญ่ ส่วนบ้านห้วยไคร้มีชาวจีนฮ่อ มูเซอ ลีซอ และบางหมู่บ้านมีชาวกระเหรี่ยง อาศัยในหมู่บ้านด้วย

การคมนาคมและการติดต่อสื่อสารในชุมชน

ในอดีตการคมนาคมต้องใช้การเดินทาง ปี 2517 เริ่มมีถนนดินลูกรัง ให้รถยนต์สัญจรไปมาได้ และในปี 2542-2543 เริ่มมีถนนลาดยาง ปัจจุบันมีรถประจำทางซึ่งมีทั้งรถตู้และรถเมล์วิ่งระหว่าง อำเภอเวียงแหงและจังหวัดเชียงใหม่ ประชาชนเริ่มมีไฟฟ้าใช้ประมาณปี 2532 สำหรับการติดต่อสื่อสารในชุมชนใช้โทรศัพท์สาธารณะ และสามารถใช้อินเทอร์เน็ตระบบจีเอสเอ็ม

ประเพณีและวัฒนธรรม

ประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ ประเพณีปีใหม่ (วันสงกรานต์) ซึ่งถือเป็นวันสำคัญที่ญาติพี่น้องจะกลับมารวมกันที่บ้าน และประเพณีลอยกระทง ตานข้าวใหม่ ตานข้าวจี๋ วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา ทำบุญสลากภัต งานปอย งานสงน้ำพระธาตุแสนไห ส่วนบ้านม่วงป้อกและบ้านกองลมจะมีประเพณีกินวอซึ่งถือเป็นประเพณีปีใหม่ของชาวเขาเผ่าลีซอและกระเหรี่ยง นอกจากนี้บ้านกองลมมีประเพณีปอยส่างลองหรือประเพณีบวชลูกแก้วซึ่งเป็นประเพณีของชาวไทยใหญ่ ส่วนบ้านปางป้อมีประเพณีของชาวไทยใหญ่ คือ การรำนก รำไต รำโต(เชิดสิงห์โต) จากการศึกษาพบว่าวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ประชาชนจะไปวัดในวันพระ หรือวันสำคัญทางศาสนา และพบว่าพระธาตุแสนไหเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของประชาชนเวียงแหง

สังคมและการเมือง

ผู้นำชุมชนมีทั้งผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ผู้นำที่เป็นทางการได้มาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนในหมู่บ้าน ได้แก่ พ่อหลวง หรือ ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการหมู่บ้าน และ ประชามติชมรมต่างๆ ส่วนผู้นำที่ไม่เป็นทางการ หรือบุคคลที่ชาวบ้านให้ความเคารพศรัทธา ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้สูงอายุ ครูที่เกษียณอายุราชการ และมรรคทายก

ปัจจุบันประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและร่วมแสดงความคิดเห็นมากขึ้น การปกครองใช้หลักประชาธิปไตย โดยถือมติจากที่ประชุมเป็นเกณฑ์ตัดสินใจ ผู้หญิงมีบทบาทในสังคมมากขึ้น ร่วมประชุมและแสดงความคิดเห็นมากขึ้น ประชาชนมีความสามัคคีค่อนข้างสูง อย่างไรก็ตามพบว่าในปัจจุบันการช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีน้อยกว่าในอดีต

ในชุมชนมีการรวมตัวเป็นกลุ่มต่างๆ ได้แก่ กลุ่มพ่อบ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) กลุ่มฌาปนกิจศพ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มยาสมุนไพร กลุ่มจักสาน หรือกลุ่มสานถ้วย

กองทุนในหมู่บ้าน ได้แก่ กองทุนแก้ไขความยากจน (กขคจ.) กองทุนเงินล้าน กองทุนเงินแสน กองทุนหมู่บ้าน กองทุนฌาปนกิจศพ กองทุนสมาชิกสหกรณ์ กองทุนแม่บ้าน และกองทุนอาสาสมัครป้องกันฝ่ายพลเรือน(อปพร.)

สมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีเพียงส่วนน้อยที่ทะเลาะเบาะแว้งกัน ผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากลูกหลาน และประชาชนในชุมชนมีความเคารพในระบบอาวุโส

เศรษฐกิจ

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ได้แก่ การทำไร่ ทำนา ทำสวน พืชที่ปลูก ได้แก่ ข้าว ถั่วเหลือง กระเทียม พริก เป็นต้น โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้สารเคมีทางการเกษตร พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้ไม่น้อยแต่ก็มีความเป็นอยู่แบบเศรษฐกิจพอเพียง

สาธารณสุข

ปัญหาสาธารณสุขในพื้นที่ ได้แก่ โรคมาลาเรีย โรคเอดส์ ในปัจจุบันเมื่อเจ็บป่วย ประชาชนส่วนใหญ่จะไปสถานอนามัย และโรงพยาบาล ปัญหาที่พบเมื่อไปรับบริการที่โรงพยาบาลคือ แพทย์มีน้อย ต้องรอรับบริการนาน มีบางคนที่พบปัญหาเรื่องการพูดจาของเจ้าหน้าที่ ประชาชนส่วนใหญ่มีบัตรทอง 30 รักษาทุกโรค นอกจากนี้มีการรักษาด้วยสมุนไพร สำหรับการรักษาแบบพื้นเมืองหรือทางไสยศาสตร์ยังคงมีบ้าง

ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสาธารณสุขจากประกาศผ่านทางเสียงตามสายประจำหมู่บ้าน จาก อสม. และจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

แหล่งน้ำและทรัพยากรธรรมชาติ

แหล่งน้ำสำคัญในชุมชน คือ ลำน้ำแดง ในอดีตน้ำในลำน้ำแดงใส สะอาด และมีปริมาณเพียงพอตลอดปี ประชาชนสามารถนำน้ำมาใช้ได้ทั้งเพื่อการอุปโภคบริโภคและการเกษตร แต่ในปัจจุบันปริมาณน้ำลดน้อยลง และปนเปื้อนด้วยสารเคมีทางการเกษตร นอกจากนี้จำนวนปลาและสัตว์น้ำก็ลดลง ปัจจุบันประชาชนใช้น้ำแดงเพื่อการเกษตรเท่านั้น ในปัจจุบันแหล่งน้ำดื่มได้มาจากน้ำบ่อตื้น และประปาภูเขา มีประชาชนบางส่วนที่ซื้อน้ำดื่มบรรจุขวด

ในอดีตประชาชนเกือบทุกหลังคาเรือนมีการฟุ้งฟางป่า มีการหาของป่าและสัตว์ป่าเกือบทุกหลังคาเรือน ในปัจจุบันประชาชนยังมีการฟุ้งฟางป่าอยู่ ถึงแม้ส่วนใหญ่จะกล่าวว่าต้นไม้ พืชผักสัตว์ป่าและของป่าลดลง

สุขภาพสิ่งแวดล้อม

การจัดขยะมักทำโดยการขุดหลุมฝัง หรือเผา แต่บางหมู่บ้านก็จะมีรถเก็บขยะของ อบต.มารับไปกำจัด ปัญหาความเดือดร้อนรำคาญโดยทั่วไปยังไม่เป็นปัญหา อย่างไรก็ตามประชาชนได้กล่าวถึงกลิ่นของสารเคมีที่ใช้ในการเกษตร และกลิ่นจากมูลสุกร และวัว

ความคิดเห็นต่อโครงการพัฒนาเมืองถ่านหินเวียงแหง

ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ต้องการให้มีการทำเหมืองถ่านหิน เพราะกลัวผลกระทบต่อสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม เช่น กลัวว่าจะมีมลพิษทางอากาศ กลัวอากาศจะร้อน มีฝุ่นมาก กลัวเสียงดัง กลัวควัน กลัวน้ำจะปนเปื้อนและเหือดแห้ง กลัวจะสูญเสียป่าไม้ กลัวว่าการทำเหมืองจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต กลัวว่าจะเป็นโรคฝุ่นในปอด หรือโรคที่เกิดจากฝุ่นแร่ กลัวโรคระบาดจากต่างถิ่น กลัวอุบัติเหตุที่อาจจะเกิดขึ้น กลัวบ้านเรือนและไร่ นาเสียหายจากแรงระเบิด กลัวว่าพระธาตุแสนไห และพระธาตุหนองบัวจะแตกร้างเนื่องมาจากแรงสั่นสะเทือนจากการระเบิดเหมือง นอกจากนี้บางส่วนเกรงว่าเศรษฐกิจจะเปลี่ยนไป กลัวของจะแพงขึ้น กลัวต้องอพยพ กลัวไม่มีที่อยู่อาศัย กลัวว่าครอบครัวจะล่มสลาย มีส่วนน้อยที่บอกว่าการทำเหมืองมีประโยชน์ เพราะทำให้มีงานทำ ทำให้ชุมชนมีความเจริญขึ้น และถนนดีขึ้น เป็นต้น นอกจากนี้พบว่า ประชาชนต้องการทราบข้อมูลที่เปิดเผยและถูกต้องเกี่ยวกับการทำเหมือง

ความคาดหวังต่อการพัฒนาเมืองเวียงแหงในอนาคต

- ด้านสิ่งแวดล้อม ต้องการให้มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำใสสะอาด มีดินน้ำที่อุดมสมบูรณ์ มีสัตว์ป่า และพืชป่า มีของกินของใช้อย่างธรรมชาติ มีฝนตกตามฤดูกาล มีอากาศดี ไม่ต้องการให้เกิดมลพิษทางอากาศ และต้องการคำแนะนำเรื่องการกำจัดขยะและน้ำเสีย
- ด้านวัฒนธรรม ต้องการให้มีการอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมไว้ ต้องการให้ชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีการไปมาหาสู่กัน อยู่กันแบบพี่น้อง ให้มีการเคารพผู้สูงอายุ และมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ ไม่ต้องการให้ชุมชนรับวัฒนธรรมใหม่ๆ ในบางเรื่อง เช่น การใส่เสื้อสายเดี่ยว
- ด้านสังคม ต้องการให้หมู่บ้านมีการพัฒนาอย่าง ค่อยเป็นค่อยไป อยากมีวิถีชีวิตแบบเดิม บางหมู่บ้านต้องการให้มีห้องสมุดประชาชน สวนสาธารณะ ตู้โทรศัพท์สาธารณะ สถานีขนส่งสาธารณะ ห้างสรรพสินค้า และ โรงงาน
- ด้านการเมือง ต้องการให้มีผู้นำที่ดี สามารถเป็นตัวแทนของประชาชน มีความเข้าใจประชาชน ต้องการให้ประชาชนมีความสามัคคี และต้องการให้ชุมชนมีความเจริญ
- ด้านสุขภาพ ต้องการให้มีสถานอนามัยใกล้บ้าน ต้องการโรงพยาบาลที่มีเครื่องมือทันสมัย มีอุปกรณ์ผ่าตัดที่มีคุณภาพ มีแพทย์เพิ่มขึ้น มีการตรวจสุขภาพปีละ 2 ครั้ง และมียาแจกประชาชน
- ด้านการศึกษา ต้องการให้มีการพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก และเพิ่มอาคารในโรงเรียน ต้องการให้มีสนามเด็กเล่น ต้องการสถานศึกษาที่ได้มาตรฐาน มีการศึกษาถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีมหาวิทยาลัยในอำเภอเวียงแหง ต้องการให้มีคอมพิวเตอร์ และมีศูนย์เทคโนโลยีให้แก่เด็กๆ และต้องการให้มีการสนับสนุนเงินทุนให้แก่เด็กที่เรียนดีในหมู่บ้าน

ข้อเสนอแนะ

1. จากการศึกษาวิถีชุมชนของประชาชนชาวเวียงแหง พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความวิตกกังวลต่อการเปิดเหมืองว่าจะเกิดผลกระทบต่อสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิต ตลอดจนกังวลถึงที่อยู่ของลูกหลานในอนาคต สิ่งเหล่านี้ทำให้ประชาชนเกิดความเครียด ดังนั้นจึงควรมีการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อการเปิดเหมือง และประเมินความเครียด หรือผลกระทบต่อสภาพจิตใจของประชาชนก่อนและหลังการดำเนินโครงการพัฒนาเหมืองถ่านหินเวียงแหง โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก หรือแบบสอบถาม และ แบบวัดความเครียด ทั้งนี้ผู้ดำเนินการศึกษาต้องเป็นผู้ที่เป็นกลาง

2. เนื่องจากปัญหาด้านสุขภาพของประชาชนเวียงแหงยังไม่มีการศึกษาไว้ มีเพียงข้อมูลของทางโรงพยาบาลเท่านั้น ซึ่งไม่ครอบคลุมถึงผู้ที่ไม่ได้มารับการรักษาที่โรงพยาบาล ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาถึงปัญหาสุขภาพของประชาชนเวียงแหง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการเปรียบเทียบภาวะสุขภาพก่อนและหลังการดำเนินโครงการพัฒนาเหมืองถ่านหินเวียงแหง และควรมีการศึกษาเกี่ยวกับ

ภาวะทุพโภชนาการของเด็กอายุ 0-5 ปี เนื่องจากการสำรวจภาวะทุพโภชนาการยังทำได้ไม่ครอบคลุม และควรสำรวจถึงแหล่งอาหารของประชาชน โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กที่มีปัญหาภาวะทุพโภชนาการ

3. ลำน้ำหลักคือลำน้ำแดง ซึ่งเป็นแหล่งน้ำของประชาชนเวียงแหง และจากการศึกษาพบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมและมีการใช้สารเคมีทางการเกษตร และได้ทั้งกระป๋องสารเคมีในน้ำ นอกจากนี้ยังไม่เคยมีการศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพน้ำ ดังนั้นในการประเมินผลกระทบทางสุขภาพจึงควรมีการตรวจวัดคุณภาพน้ำเนื่องจากเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสามารถใช้เป็นตัวชี้วัดที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงได้ดี นอกจากนี้ควรมีการศึกษาถึงความรู้และการปฏิบัติตัวในการการใช้สารเคมีทางการเกษตรของประชาชน เพื่อเป็นข้อมูลในการแก้ไขปัญหาต่อไป

4. จากการศึกษาพบว่าประชาชนบางส่วนยังพึ่งพิงป่า หาของป่าและสัตว์ป่า แต่เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเบื้องต้น จึงไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนที่แน่นอนของประชาชนที่พึ่งพิงป่า ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาถึงจำนวนประชากรที่พึ่งพิงป่า และระดับความมากน้อยของการพึ่งพิงป่า เพราะการทำเหมืองย่อมส่งผลกระทบต่อป่าไม้และสัตว์ป่า ทำให้เกิดผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของคนกลุ่มนี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

5. เนื่องจากผลกระทบต่อประชาชนกลุ่มต่างๆ อาจไม่เหมือนกัน ดังนั้นในขั้นตอนของการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ ควรพิจารณาเลือกกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุม และสามารถเป็นตัวแทนของกลุ่มต่างๆ ได้

6. เนื่องจากประชาชนต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับโครงการพัฒนาเหมืองฯและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ดังนั้นจึงควรมีการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของการโครงการพัฒนาเหมืองถ่านหินต่อประชาชนที่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงกับการทำเหมือง โดยอาจเชิญประชาชนที่ได้รับผลกระทบมาเล่าประสบการณ์ หรือนำเสนอข้อมูลที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว

7. ควรมีการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะด้านพลังงาน และสิทธิของประชาชน เพื่อเป็นข้อมูลให้ประชาชนใช้ประกอบการตัดสินใจด้วยตนเอง

8. ควรสนับสนุนให้ประชาชนทำวิจัยด้วยตนเอง เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนในอดีตและปัจจุบัน เพื่อให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่เกิดขึ้น และอาจจะส่งผลกระทบต่อไปในอนาคต ถ้าหากไม่มีการอนุรักษ์วิถีชีวิตเดิมของประชาชนเวียงแหงไว้

บรรณานุกรม

- การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. (2545). ข้อกำหนดการศึกษาและวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการพัฒนาเหมืองถ่านหินเวียงแหง. เอกสารอัดสำเนา.
- การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. (2546). ใบข้อข้องใจ กรณีการทำเหมืองถ่านหินที่อำเภอเวียงแหง. เอกสารอัดสำเนา.
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ คณิศร เต็งรัง ราตรี ปิ่นแก้ว และวรัญญา เพ็ชรคง. (2545). วิถีชุมชน. กรุงเทพมหานคร: ดีไวร์จำกัด.
- คณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขอำเภอเวียงแหง. (2544). ผลการดำเนินงานพัฒนาสาธารณสุขอำเภอเวียงแหง. เชียงใหม่.
- งานเฝ้าระวังโรคติดต่อ โรงพยาบาลเวียงแหง. (2545). รายงานการเฝ้าระวังโรคติดต่อ อำเภอเวียงแหง. เอกสารอัดสำเนา
- ชัชวาลย์ จันทรวิจิตร. (2546). รายงานการประเมินผลกระทบทางสุขภาพจากโครงการพัฒนาเหมืองถ่านหินเวียงแหง. เชียงใหม่: สำนักงานสิ่งแวดล้อม ภาคที่ 1.
- เดชรัด สุขกำเนิด. (2544). นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ: การวิเคราะห์ระบบการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: ดีไวร์จำกัด.
- Buchanan D.J. and D. Brenkley. 1994. Green coal mining. In: Hester R.E. and R.M. Harrison. (ed.). Mining and its environmental impact. The Bath press, Great Britain.
- Chadwick, M.J., N.H. Highton and N. Lindman. (ed.). 1987. Environmental impacts of coal mining and utilization: a study. Pergamon press, Oxford.
- Chakarvarti S.K. 1991. Uranium traces and alpha activity characterization of coal and fly ash using particle track etch technique. In: Sahu K.C. (ed.). Environmental impact of coal utilization from raw material to waste resources (proceedings). Laser shop, Bombay, India.
- Hester, R.E. and R.M. Harrison (ed.). 1994. Mining and its environmental impact, issues in environmental science and technology. Royal Society of Chemistry, Bath, UK.
- Mishra, U.C. and T.V. Ramachandran. 1991. Environmental impact of coal utilization for electricity generation. In: Sahu K.C. (ed.). Environmental impact of coal utilization from raw material to waste resources (proceedings). Laser shop, Bombay, India.
- Perry, Harry, and H. Berkson. 1971. Must Fossil Fuels Pollute? Technology Review: 215. raw material to waste resources (proceedings). Laser shop, Bombay, India.
- Rowe, J.E. (ed.). 1979. Coal surface mining: impacts of reclamation. Westview press, Colorado.